

Magasinet der tager pulsen
på dansk og international
miljøpolitik

GLOBAL ØKOLOGI

NR. 1 | 17. ÅRGANG | MARTS 2010

TEMA

Sceneskift i miljøkampen?

Mindre samfundsøkonomi –
hvornår er nok nok? s. 10

Lokal forankring – vi kan selv,
men ikke det hele! s. 18

Web 2.0 er miljøbevægelsernes
nye medie til succes s. 14

TEMA:

Nye tider, nye medier

De nye ledelsesguruer i erhvervslivet efterspørger det – miljøorganisationerne bruger det allerede. Web 2.0 er baseret på nye samarbejdsmodeller og socialt netværk. Det giver succes globalt, og var med til at sprede klimabudskabet ud til hele kloden.

Læs baggrund og analyse **side 14**

.....

TEMA:

Hvornår er nok nok?

Artiklen *Anderledes! Mindre! Bedre!* sætter fokus på samfundsøkonomi, læs **side 10**.

Foto: Bo Normander

Naturtab

Danmark mister fortsat alt for mange dyre- og plantearter. Få overblik på **side 24**.

INDHOLD

- 4 Strøm med klimavalg
- 5 Pengemænd ignorerer klimaforandringer
- 6 Energisiden der sparer

7 TEMA: Sceneskift i miljøkampen?

8 Klimaarbejdet fortsætter

Af Tina Læbel, redaktør Global Økologi

10 Anderledes! Mindre! Bedre!

Af Professor dr. Wolfgang Sachs, Wuppertal Institut for klima, miljø og energi. Politische Ökologie december 2009.

13 10 bud til at takle dit overforbrug!

14 Internettet er miljøkampens nye scene

Af Linda Petersen, cand.mag. i moderne kultur og kulturformidling

18 Vi kan selv – men ikke det hele

Af Uffe Geertsen, Global Økologis redaktion og Tina Læbel, redaktør Global Økologi

21 Danmark skal være et 100 % VE samfund!

Af Preben Maegaard, Nordisk Folkecenter for Vedvarende Energi, senior vice præsident for EUROSOLAR

24 Naturens tilbagegang fortsætter

Af Bo Normander, seniorrådgiver ved Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

27 Postkort fra Hviderusland

Af Christian Ege, Formand Det Økologiske Råd

28 Bognyt

30 Nyt fra DØR

32 Det Økologiske Råd får ny hjemmeside!

Blandede kilder

Produktgruppe fra velforvaltede skove, kontrolleret oprindelse og genanvendt træ eller fibre
www.fsc.org Cert no. SW-COC-727
© 1996 Forest Stewardship Council

C02 neutraliseret tryksag

Dokumentation for neutraliseringen kan rekvireres ved henvendelse til Frederiksberg Bogtrykkeri A/S.

Global Økologi nr. 1, 17. årgang, marts 2010 / **Redaktion** | Tina Læbel (ansv.), Maja Kirkegaard, Bent Kristensen, Bo Normander, Uffe Geertsen, Claus Wilhelmsen, Xenia Thorsager Trier, Kåre Press-Kristensen, Niels Henrik Hooge / **Layout**: birgittefjord.dk / **Udgiver**: Det Økologiske Råd, Blegdamsvej 4B, 2200 Kbh N. Tlf. 3315 0977, fax 3315 0971, info@ecocouncil.dk, www.globalokologi.dk / Global Økologi samarbejder med bl.a. The Ecologist og Politische Ökologie og udkommer fire gange årligt. / Redaktionens og Det Økologiske Råds synspunkter afspejles kun i indlæg, hvor dette er angivet. / **Tryk**: Frederiksberg Bogtrykkeri / **Papir**: Reprint 90g, FSC godkendt / **Forside**: tck tck tck / Næste deadline 1. maj 2010. Næste nummer udkommer juni 2010 / © Global Økologi | forfatterne / ISSN 0909-1912 / **Støttet af Tips & Lotto-midlerne**.

Mere teater og færre flyrejser!

■ Af Christian Ege, formand Det Økologiske Råd

Christian Ege,
Det Økologiske Råd

Klimakrisen sætter fornyet fokus på vores vestlige livsstil og den økonomiske vækst. Kan det fortsætte? Kan det hele løses ved ny teknologi? Vi bør reducere udslippet af drivhusgasser fra de rige lande med 40% i 2020 og helt stoppe CO₂-udledningen inden 2050. Det kan ikke klares med vedvarende energi alene. Vi er nødt til også kraftigt at reducere vores energiforbrug. Det er der da også kæmpe potentialer for at reducere. Teknik alene klarer det bare ikke. Vi kan blot se på udviklingen frem til i dag. Hvad hjælper det, at det enkelte fjernsyns energiforbrug halveres, hvis vi får tre fjernsyn i hver husstand, hvor der før var ét? Hvad hjælper det, at bilmotorerne bliver mere effektive, når der køres mere i bil, bilerne bliver tungere og med mere energiforbrugende ekstraudstyr som aircondition?

Udover energiforbrug og udslip af drivhusgasser er der også forbrug af landbrugsareal. Husdyrhold og dyrkning af foder til disse optager 70% af verdens landbrugsareal. Danskerne spiser tre gange så meget kød pr. indbygger som den gennemsnitlige verdensborger. Hvad vil der ske, hvis kineserne og inderne en dag vil spise ligeså meget kød, som vi gør i dag? Vi har ganske enkelt ikke landbrugsarealer nok! Samtidig er kødforbruget en væsentlig årsag til udslip af drivhusgasser.

Der er altså flere grunde til, at vi skal tænke over vores livsstil og forbrug. Men det er en diskussion, som lynhurtigt får folk ned i skyttegravene. Hvis vi siger, at vi skal omlægge vores livsstil, så vores drivhusgasudslip sænkes drastisk, er der straks andre, der spørger: "Skal vi så bo i jordhuler igen?" Hvis vi siger, at vi skal begrænse vores kødforbrug, spørges der, om vi alle skal være vegetarer. Vi er nødt til at få en nuanceret debat, som ikke kun trækker yderpunkterne op.

Det tyske Wuppertal Institut har siden midten af 90'erne arbejdet med den såkaldte faktor 4 / faktor

10 strategi, som har vundet stor udbredelse. Den drejer sig om at øge effektiviteten i ressourceudnyttelsen i to trin, først med en faktor 4 og dernæst en faktor 10, så vi kan opretholde menneskelig velfærd uden at ødelægge naturgrundlaget. En af de centrale personer i dette arbejde har været professor Wolfgang Sachs, som vi har været så heldige at få til at komme og tale, sammen med professor Jesper Jespersen, RUC på et seminar d. 28. april (se artikel og mødeannoncering s. 10). Her vil vi prøve at genstarte debatten om økonomisk vækst og bæredygtighed, som har ligget lidt stille i nogen tid.

De fleste mennesker forbinder opbremsning af væksten med arbejdsløshed og depression. Sådan behøver det ikke at være. Sachs taler i sin artikel om 'sustainable degrowth', dvs. en styret opbremsning. Man skal her også skelne imellem materiel vækst og økonomisk vækst. Vi har været vant til, at de to ting har fulgtes ad. Fremover skal vi have dem skilt ad. F.eks. vil en overgang fra gamle kulværker til vindkraft i sig selv være udtryk for økonomisk vækst, idet vindkraft koster mere end at køre det gamle kulværk. På samme måde vil overgang fra konventionel til økologisk kost alt andet lige være udtryk for økonomisk vækst, idet økomaden er dyrere at producere. Men i begge tilfælde mindskes belastningen af miljøet.

Men hvordan skaber man en sådan styret opbremsning? Et af de vigtige virkemidler er en grøn skattereform, som Det Økologiske Råd har arbejdet for i mange år. Ved at flytte en del af beskatningen væk fra arbejdskraft over mod forurening og brug af fossil energi, kan man flytte balancepunkter – nu kan det måske betale sig reparere ting frem for at smide ud og købe nyt. Og vores tilværelse behøver ikke blive kedeligere af det. Vi kan populært sagt; få mere teater og færre flyrejser.

Kort nyt

Industriaffald i vækst

I dag producerer danske virksomheder mere affald i forhold til den samlede produktion end for ti år siden, viser undersøgelse fra Handelshøjskolen, Aarhus Universitet. Alene i fremstillingssektoren er der fra 2001-2006 sket en stigning på 20 pct. Mere forarbejdning og outsourcing nævnes som årsager, men også mangel på økonomiske incitament. Fra 2010 er der dog fri konkurrence på de gebyrer virksomheder betaler for at komme af med affaldet.

Aflyttede Greenpeace

Generalsekretæren for Greenpeace i Norden, danskeren Mads Flarup Christensen, er én af de personer, som blev aflyttet af politiet under COP15 – han var mistænkt for overtrædelse af straffelovens §193, med en strafamme på op til seks år. I alt fik 17 personer fra Greenpeace aflyttet sine telefoner. Kbh's politi fik fra Østre Landsret medhold i, at aflytningerne var i orden. Dog var to ud af 17 aflytninger ulovlige. *Kilde Politiken*

EU får nyt øko-logo

130.000 EU-borgere har afgivet deres stemme i konkurrencen for et nyt EU-økologilogo. Senere i år skal alle økologiske fødevarer produceret i EU bære unionens økologilogo. Det er designstuderende fra EU, som har givet et bud til det nye logo. De tre bedste forslag har været til afstemning blandt alle EU's forbrugere. Vinderen er nu fundet. Se det nye logo på:

www.okologi.dk

Strøm med klimavalg

I orden. Nye strømprodukter med klimavalg giver dig nu mere retvisende beskrivelser af effekten.

Tjek: www.elpristavlen.dk

■ Af Søren Dyck-Madsen, klimamedarbejder Det Økologiske Råd

Såkaldt 'CO2-neutral' eller 'Grøn strøm' er i flere år blevet solgt af mange el-handlere med overdrevne og forkerte anprisninger af produkternes effekt. Det har betydet, at forbrugere, som gerne har villet gøre en forskel for klimaet og eller har ønsket at støtte udbygningen af vedvarende energi har haft meget svært ved at gennemskue markedet. Det er der nu rettet op på.

Tre produkttyper

Dansk Energi, Energistyrelsen, Energinet.dk, Danmarks Naturfredningsforening, Forbrugerrådet og Det Økologiske Råd har i fællesskab udarbejdet en branchedeklaration, som giver forbrugerne mulighed for at vælge ærlige strømprodukter med klimavalg. El-handlerne har siden 1. januar forpligtet sig til at følge deklARATIONEN.

Deklarationen omfatter tre hovedtyper af strømprodukter: Strøm med annullering af CO2 udledninger, strøm med ekstra-

betaling til udbygning med vedvarende energi (VE) og strøm med køb af de såkaldte oprindelsescertifikater fra produceret strøm fra VE-anlæg.

Deklarationen sætter minimumskrav til strømprodukterne, stiller krav om korrekte effektbeskrivelser og stiller krav til dokumentationen.

Ved at se på www.elpristavlen.dk kan du få et overblik over, hvilke el-handlere, der markedsfører de deklarerede strømprodukter samt prisen for dem.

Nye og bedre strømprodukter

I den kommende tid forventer vi, at deklARATIONEN vil medføre nye og bedre klimavenlige strømprodukter.

Det gælder fx muligheder for at købe strøm, hvor der betales ekstra for at gennemføre CO2-reducerende projekter uden for FN-systemet i u-lande. Eller du kan købe strøm, hvor et ekstra bidrag svarende til dit strømforbrug betales til en almennyttig

fond, som skal fremrykke VE-udbygningen.

Vi forventer ligeledes, at 'Strøm med køb og annullering af oprindelsesgarantier' fra eksisterende vedvarende energiproduktion (den tidligere såkaldte Grønne Strøm) vil forsvinde fra markedet, da dette produkt ingen effekt har.

Spar bare på energien

Endelig bør man huske på, at den bedste måde både at spare penge og miljøet for unødigt CO2 stadig er, at spare på energien. Mange el-handelselskaber tilbyder hjælp til energibesparelser. Du kan også selv investere direkte i ny VE-energiproduktion, uanset valg af strøm med klimavalg.

soeren@ecocouncil.dk

Læs mere her: www.ecocouncil.dk/download/0912_deklarering_strøm_klimavalg.pdf

Pengemænd ignorerer klimaændringer

Analyse viser, at de største finansielle beslutningstagere ser bort fra klimatrusler og -fordele.

■ The Ecologist, 7. januar 2010

En omfattende undersøgelse af verdens førende investeringsselskaber har vist, at kun få medtager klimatiske trusler og fordele i deres investeringsanalyser.

I en rapport fra Ceres (www.ceres.org – en sammenslutning af investorer, miljøgrupper og andre samfundsinteresserede organisationer i USA) undersøgte man 500 af verdens mest betydende kapitalforvaltere med hensyn til hvorledes de indregner klimarelaterede forhold i deres beslutninger.

Næsten tre fjerdedele af investeringsselskaberne svarede, at de ikke åbent vurderer klimarisici.

Mindy Lubber, præsident for Ceres og Direktør for "Investor Network on Climate Risk" siger til Ecologist: "Disse oplysninger gør det klart, at investeringsmiljøet overvejende er fokuseret på korttids resultater og ignorerer langtidts forhold som f.eks. klimarelaterede risici og fordele.

"Den nuværende krise for sub-prime lånene er en pinefuld

påmindelse om følgerne for investorer, som så bort fra de 'skjulte' langtidstrusler."

Korttids gevinster

Rapporten viser også, at bonusordninger påvirker tingene ved ikke at belønne ledere, som indregner klimaændringer.

De værktøjer, som værdipapirejere bruger til at evaluere investeringsselskaberne er overvejende rettet mod korttidsresultater og fokuserer primært på kvartalsoversigter, hvor klimatrusler meget sjældent dukker op, viser rapporten.

Spørger du ikke, får du det ikke

Investeringsscheferne fortæller entydigt, at kunderne ikke bad dem om at tage hensyn til klimaændringer.

Ifølge analysen fortalte 49 procent, at de ikke tog klimatrusler i betragtning, fordi investorer som pensionsfonde og andre institutionelle investorer, ikke bad dem om det.

Foto: John Prescott

Kort nyt

Lomborg fik 138 mio. kr

Fra han blev miljødirektør i 2002 og til 2012, har Bjørn Lomborg modtaget 138 mio. kr. i offentlig støtte. Det oplyser finansminister Claus Hjort Frederiksen (V) i et svar til Folketingets Finansudvalg. I 2002 blev Lomborg direktør for det nyoprettede Institut for Miljøvurdering, en stilling han forlod i 2004. I 2006 blev han direktør for det nyoprettede Copenhagen Consensus Center på CBS i København. *Kilde Berlingske Tidende*

2009 er det næstvarmeste år

Globalt blev 2009 det næstvarmeste år, dog overgået af 2005 som det varmeste. Men på den sydlige halvkugle var det forgangne år det varmeste nogensinde iflg. Goddard Institute for Space Studies (GISS). De årlige udsving skyldes bl.a. den tropiske El Nino-El Nina-cyklus. Således var 2008 det koldeste år siden 2000, alligevel er tendensen, at temperaturen er stigende. Perioden 2000 til 2009 blev det varmeste årti, der er målt.

www.klimaupdate.dk

Færre partikler

Partikelforeningen på H.C. Andersens Boulevard i Kbh. er faldet fra ca. 39 til 33 mikrogram per kubikmeter. Det markante fald er sket i efteråret 2008 og er kun sket her. Faldet hænger tilsyneladende sammen med et skift af belægning (asfalt) på vejen. Det viser en foreløbig gennemgang af resultaterne fra Danmarks Miljøundersøgelser (DMU). DMU har i alt syv målestationer i DK til måling af luftforurening. www.dmu.dk

ENERGISIDEN DER SPARER

Enhver leder bør sætte sig ind i og lære at forstå de nye sociale teknologier. For de kommer til at ændre radikalt på den måde, man skal lede sine medarbejdere på i fremtiden. Ledelsesguru Gary Hamel i Børsen.

Læs om Aktivisme 2.0 side 14.

The Global
Climate Wake Up Call
d. 21. sept. 2009
havde 2500 klimatevents
i 134 lande.
tckctck.org/wakeup

Solceller erstatter petroleum

Det er dyrt og folk i Kenya skal gå langt for købe petroleum, men nu er en erstatning klar – en lille 1.8 watt solcelleboks kaldet 'Ravien' – opkaldt efter den indiske solgud.

I Nord Bungoma i Kenya med 1,8 millioner indbyggere, er 'Ravien' ved at få fodfæste. Prisen er lav, og det giver flere penge til såsæd og gødning sammenlignet med at købe petroleum. Den engelske velgørehedsorganisation Solaraid har sat Ravien i produktion, men den sælges af lokale forretningsfolk. En opladet 'Ravi' kan producere el til seks timer. *The Ecologist*

Ældrecenter som lavenergihus

Egedal Kommune (tidl. Stenløse Kommune) har i januar indviet et ældrecenter på 462 m2 bygget som lavenergihus. Det årlige energiforbrug er en tredjedel mindre end Lavenergiklasse 1 for erhvervsbygninger. ALECTIA og Arkitektfirmaet C.F. Møller står bag.

Solceller på altaner

I et forsøg i Folehaven i Valby er 12 altaner blevet udskiftet med solcelle-paneler. Målet er at producere 1300 kwh om året til ejerforeningens udendørs- og trappebelysning, samt til vaskemaskine, tørretumbler og cirkulationspumpe. Der går pt. ca. 15 år før solcellerne er betalt af.

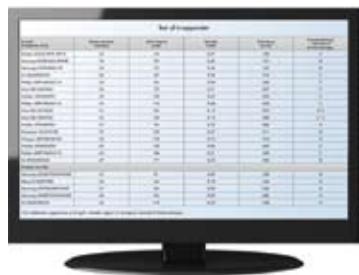
Standby forbrug strammes

Fra januar i år er der kommet nye krav fra EU til elektriske apparaters standby- og slukket forbrug, det må max være på **1 watt**.

I gennemsnit bruger en familie omkring 300 kWh om året på standby, men med flere apparater kan det nemt være 1000 kWh, en udgift svarende til 600-2000 kr/året. Kravene gælder stort set alle elektroniske apparater og giver

en besparelse i EU på 35 mia. kWh i 2020. Fra 2013 bliver grænsen sat ned til 0,5 watt.

Læs mere på: www.ens.dk/ecodesign

Standby krav

Elsparafonden har undersøgt om 21 TV-apparater lever op til EU's nye krav på 1 W i standby. Og det gør det alle, men der er store forskelle på apparaternes elforbrug i tændt tilstand. Se mere på www.elsparafonden.dk

Inspireret af demonstrationer fra hele verden han så postet på internettet, organiserede 9-årige Skender fra Sarajevo denne klima lys-demonstration under COP15.

GLOBAL ØKOLOGI

TEMA 1 | 2010

Sceneskift i miljøkampen?

Forventningerne til en samlet løsning af den globale klimakrise fik en alvorlig nedkøling med det manglende resultat ved COP15 i København. Klimaet er desværre ligeglad, og den globale temperaturstigning fortsætter; 2000-2009 blev globalt set det varmeste årti nogensinde.

Global Økologi ser i dette nummers tema på, hvordan vi kommer videre i klima- og miljøkampen. Hvem kan gå i spidsen i løsningen af de alvorlige problemer kloden står overfor? Kan en grøn omstilling i erhvervslivet, give folk et 'grønt levebrød' og føre klodens tilstand et skridt i den rigtige retning? Hvilken rolle spiller lokale grønne initiativer, og ikke mindst hvilket pres kan befolkninger lægge på politikere til at finde en holdbar og sund løsning på vores klimaudfordringer?

Selvom COP15 overordnet blev en skuffelse, havde miljøbevægelser succes med at engagere folk i hele verden under en fælles mission: En ambitiøs klimaaftale. De nye medier web 2.0, eller 'Aktivisme 2.0' sætter en hel ny og måske meget lovende dagsorden for fremtidens miljøkampe. Læs om de nye medier i den spændende baggrundsanalyse side 14.

At en af løsningerne på de globale kriser er bæredygtig udvikling er alment kendt. Men hvad er bæredygtig vækst? Kan materiel- og økonomisk vækst fortsætte med at vokse? Professor Wolfgang Sachs giver sit bud til hvordan en styret opbremsning af den økonomiske vækst kan sætte en bæredygtig scene for fremtidens økonomi og natur. Læs mere i artiklen side 10.

Lokale initiativer kan inspirere hele byer og samfund og måske regeringer. Danmark har gode eksempler, men vi har også på et overplan forspildt vores chance for at blive et 100 % VE samfund. Hvis vi skal derhen, skal vi satse på helt nye redskaber i energipolitiken og på et decentralt energisystem, argumenterer Preben Maegaard i artiklen på side 21.

Ikke alt handler om klima og energi. Men klimaet vil i fremtiden få afgørende betydning for udbredelsen af dyre- og plantearter i Danmark. Nogle vil fremmes og andre vil forsvinde. Udenfor temaside kan du læse om, og få overblik over, hvordan det generelt står til med Danmarks natur og miljø i artiklen 'Naturens tilbagegang fortsætter'.

Til trods for denne lidt dystre konklusion, ønsker vi alle læsere god læselyst!

Fremad. Selvom FN's klimaforhandlinger er vingskudte, fortsætter de. Men hvad med de grønne investeringer?

Foto: Lagerek AD Photo

Klimaarbejdet fortsætter

■ Af Tina Læbel, redaktør
Global Økologi

Klimaskeptikere går uden tvivl rundt med et stort smil på læben her i den danske isvinter. Desværre må vi skuffe jer, for overordnet fortsætter temperaturen med at stige, 2009 blev således et af de varmeste år globalt set og perioden fra 2000-2009 det varmeste årti nogensinde. Verdens ledere kunne have enedes om at gøre noget ved det problem ved COP15 i København. Som bekendt lykkedes det ikke. Skuffende nok fik vi ingen global forpligtende klimaaf tale. Vi fik dog lidt, vil nogen sige, *The Copenhagen Accord*, en politisk aftale som de vigtigste lande, dvs. USA, Kina, EU, Brasilien og Indien er med i. Men kan det bringe verden videre i klimakampen?

Klimaerkendelser

Det er ingen nem opgave at navigere rundt i klimaforhandlinger og -sammenhænge, alligevel er der grund til at tro, at forståelsen af problemet globalt set faktisk er blevet en hel del større. Klimaet var i 2009 på dagsordenen fra de mindste Ø-grupper til de stør-

ste lande, og der er nu også indgået en frivillig aftale mellem de vigtigste lande om at begrænse opvarmningen til 2 grader. Desværre uden virkemidler, som skal sikre en overholdelse, og de to grader er sikkert ikke engang nok – vi skal snarere ned på 1½, men at udpege et mål og erkende problemet tæller dog på plussiden. Det er også positivt, at de vigtigste lande nu er ved at udarbejde nationale handlingsplaner for, hvordan de får skåret ned på CO2-reduktionerne, selv om tiltagene generelt er alt for svage. Ligeså er en del af de tekster, der blev forhandlet på COP15 fx om klimatilpasning, skov og teknologioverførsel i dag bedre, end da COP15 startede.

Nye forhandlinger

Alligevel kunne enderne ikke nå sammen under topmødet i København. USA og Kina kunne ikke enes og de fattige lande følte sig berettiget 'kørt over' af det danske formandskab, der fra Statsministeriets side havde lagt en meget USA-venlig linje. Men klimaforhandlingerne fortsætter trods alt, og det i de to spor som der hele tiden har været forhandlet i – nemlig Kyotosporet og Konventions sporet. Danmark har stadig COP-formandskabet, men tabte desværre nok sin brede in-

ternationale troværdighed i København. Initiativretten må derfor ligge hos de næste mødeværter, som er Mexico, hvor COP16 finder sted i november måned. At der her skulle kunne nås til enighed om en bindende ratificérbar klimaafnate, er der ikke meget der tyder på. USA har pt. ikke vedtaget egne bindende reduktioner, og før de er der, er det svært at se, at Kina også vil give sig. Men alt kan jo som bekendt ske, og i hvert fald er forventningerne til det næste møde lavere end til COP15.

Københavnraaftalen

The Copenhagen Accord, eller Københavnraaftalen, som blev slutdokumentet på COP15 indeholder ingen bindende mål for CO2-reduktioner, landene kan frivilligt indberette egne reduktionsmål. Aftalen indeholder et løfte til ulandene om 30 mio. dollar til klimatilpasning over de første tre år. Men de fleste af de penge er allerede afsat til klima- og fattigdomsmål og er således ikke nye. Og de kan ikke udbetales før de rige (og de fattige) lande er nået til enighed om, hvordan og af hvem pengene skal udbetales.

Søndag d. 31 januar var der deadline for landenes frivillige indberetninger af nationale klimaplaner, og på det tidspunkt havde 55 lande indberettet deres mål, herunder Kina, USA, EU, Japan, Brasilien og Rusland. De nyeste offentliggjorte analyser af klimaeffekten fra Sustainability Institute m.fl. peger på, at de fremlagte bud fører til en stigning på 3,9 grader i 2100.

Det danske klimaministerium, mener måske ikke overraskende, at Københavnraaftalen på sigt kan blive en løftestang for klimaarbejdet, og at tallene kan bruges som en evaluering af, hvor langt vi er fra målsætningen om to grader. Ifølge de amerikanske tal må vi så konkludere, at vi pt. er langt fra at holde os under en temperaturstigning på to grader. Vi har altså (stadig)brug for en storstilet klimainsats.

Erhvervslivet træder vande

Verdensbanken anslår, at private virksomheder og investorer skal stå for 85 procent af de investeringer, der skal til for at bekæmpe klimaforandringer. Der er tale om kolossale investeringer på flere hundrede mia. dollar om året i mange årtier, penge som især skal

gå til at begrænse væksten i udledningen af drivhusgasser i lande som Kina, Indien, Brasilien, Thailand og Malaysia og til at betale for den nødvendige tilpasning til de klimaskader, som vil komme selv om det lykkes at overholde de to grader.

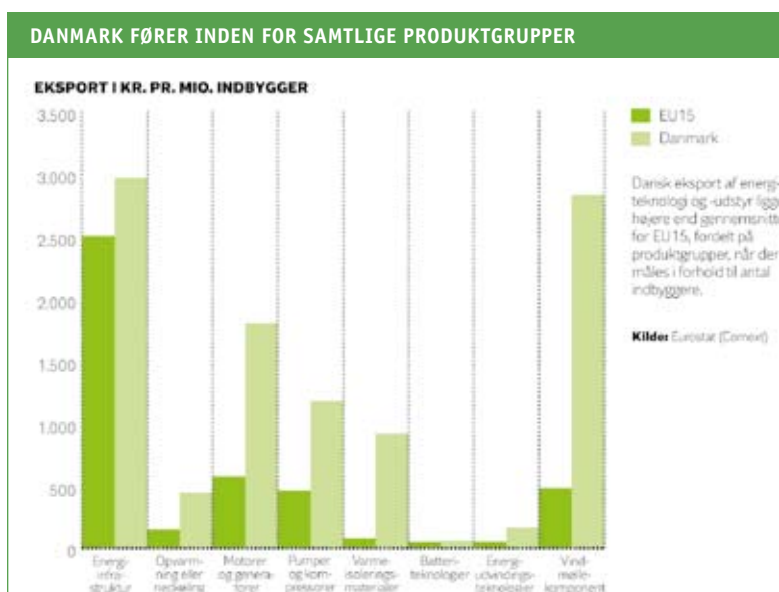
Det kan være investeringer i vindmøller, vandkraft, eller udvinding af gas fra lossepladser. Afgørende er, at modtagerlandene ikke har mulighed for at gennemføre sådanne projekter uden investorernes støtte. Men erhvervslivet er begyndt at tøve. De efterlyser en international klimaafnate og klarhed om, hvad der skal ske, når Kyotoprotokollen udløber i 2012.

Senest har det danske selskab Klimainvest trukket sig ud af et FN-klimaprojekt i Moldova. Også pensionselskabet ATP udskyder nu klimainvesteringer i ulandene for et tocifret milliardbeløb, fordi fremtiden er for usikker, skriver Politiken d. 17. februar. ATP efterlyser også en mindstepris på CO2-kvoter. Kvotepriisen ligger pt. på et meget lavt niveau, og det giver ikke virksomhederne incitament til at udvikle renere energiteknologi eller til generelt at spare på energien.

Grønne investeringer er fremtiden

Men ét er projekter i ulandene, hvor der er stor usikkerhed om vilkårene. Noget andet er de rige lande. Selv om den lave kvotepriis virker demotiverende, er der ingen tvivl om, hvilken vej det går. Fossil energi vil blive stadig dyrere, og kravene til klimabeskyttelse vil blive stadig strengere. Det gælder om at komme i gang med at reducere spild af energi gennem energibesparelser og ved at omlægge brugen af fossile brændstoffer til vedvarende energi, jo før jo bedre.

Dagbladet Børsen kunne da også d. 16. februar berette, at "to måneder efter afslutningen på FN's klimatopmøde i København står udlandet i kø for at høre om og købe danske energiløsninger. Alene fra 2007 til 2008 voksede eksporten af energiteknologier med 20 pct. til 65,8 mia. kr." Denne vækst "har givet alle andre brancher baghjul". Og det er ikke tilrådelige at blive efterladt, når Kina, Sydkorea, Taiwan m.fl. trækker fra på det miljøteknologiske område, som de gør for øjeblikket. Derfor er der ingen grund til at tøve, tværtimod!
tina@ecocouncil.dk

Figur lånt fra Dansk Energi – Nyt klima for vækst

Anderledes! Mindre! Bedre!

Hvornår er nok nok? På grund af de sociale og økonomiske problemer kommer vi ikke længere udenom dette spørgsmål.

Er målet velfærd til alle, har vi ikke kun brug for en samfundsøkonomi med et langt mindre økologisk fodaftryk, men også en model der vender ryggen til vækstlogikken.

KAN BÆREDYGTIG UDVIKLING FORENES MED ØKONOMISK VÆKST?

Kom til møde med den kendte tyske miljøforsker prof. **Wolfgang Sachs**, Wuppertal instituttet, samt prof. Jesper Jespersen, Roskilde Universitetscenter.

Tid og sted: Onsdag d. 28. april kl. 15-17.30 i Pressen – Politikens Hus, Rådhuspladsen 37, København. Læs mere side 31.

Efter mødet holder *Det Økologiske Råd* sin årlige generalforsamling.

■ Af Professor dr. Wolfgang Sachs, Wuppertal Institut for klima, miljø og energi. Politische Ökologie dec. 2009

Det er ikke nødvendigt at vide, hvordan man sejler for at kunne se forskellen mellem en olietanker og et sejlskib. Tankeren, et monstrum af stål, er i stand til at transportere enorme mængder olie, men er svær at manøvrere og har et stort forbrug af fossile brændstoffer. Anderledes med sejlskibet, som er lille, let og manøvreedygtigt, drevet af solenergi i form af vind og styret af et behændigt mandskab, men det kan ikke konkurrere med tankeren på lastvolumen og hastighed. Sejlskibet kan man sammenligne med fremtidens markedsøkonomi i den udstrækning, at den er dematerialiseret, bæredygtig og mådeholdende i forhold til effekt og akkumulation (produktionsmængde, red.). I modsætning hertil forlader den industrielle erhvervsmodel sig på et stort ressourceforbrug, naturglemsomhed og maksimal præstations- og akkumulationskraft.

Intet er en torn i øjet på en sejler så meget som overvægt. Hvert ekstra kilo koster plads og gør båden mere klodset. Følgelig søger skipperen at optimere lasten således, at bådens bære- og sejldygtighed ikke påvirkes. Dematerialisering er med andre ord devisen for en anden form for fremskridt. Hvad der her er tale om, er overgangen til en ressourcelet økonomi, der bringer sit økologiske fodaftryk i overensstemmelse med det, bios-færen kan klare. Overalt arbejder ingeniører og designere på at omdanne samfundets hardware til mere effektiv brug af ressourcer. Skridt for skridt bliver en anden form for økonomi synlig, hvor hver enkelt værdienhed efterlader et mindre aftryk på planeten.

Allerede i dag udleder Toyota Prius 40 pct. mindre drivhusgas end gennemsnittet af de nye benzinkøretøjer. Og passivhuse kan fremvise et regnskab på et 'nulkestof fodaftryk'. Øverst på dagsordenen er udfordringen at designe produktionen, så den sparer mest muligt på ressourcerne. F.eks. er det langt mere effektivt at vande ved dråbesystemer frem for at oversvømme marker.

Samarbejde med naturen

Et endnu større perspektiv åbner sig, når man ikke kun tager slutproduktet, men hele livscyklus i betragtning. Over 90 pct. af alle materialer og al energi til fremstilling bliver brugt endnu før produkterne er færdige, f.eks. til affaldshåndtering i forbindelse med minedrift, overskudsvarme fra kraftværker, jordtab i det mekaniserede landbrug, affald fra forarbejdning af træ og metaller, korn i kødproduktion, vand til metalforædling og transport i forsyning af brændstoffer.

Det fascinerende ved sejlbåden er den måde, hvorpå den høster af naturens energi uden at beskadige eller udplyndre den. Takket være raffineret håndværkskunst formår den endog at holde fart *mod* vinden. Naturforenelig teknik kobler sig ind på naturstrømme som vind, sol, vand eller organisk vækst, indfanger dem og gør dem anvendelige til menneskelige formål.

Naturstrømmenes hastighed og styrke kan dog ikke uden videre forøges. Kun innovationsteknikker som samlebasiner, planteforædling eller parabolspejle sætter os i stand til at hente mere ud af strømmene. Anderledes forholder det sig – som med olietankeren – med fossile energier og materialer. De fjernes fra jordskorpen og deres udbytte kan accelereres – i hvert fald hvor ressourcerne er tilstrækkelige. Imidlertid er forrådet endeligt, hvad der også gælder for atmosfæren som oplagingssted for reststoffer fra forbrændingen (CO₂). Derfor bliver de fossile brændsler kun i stand til at præge en forbigående fase i verdenshistorien. For at velstand kan dematerialiseres er det følgelig nødvendigt, at den gøres bæredygtig.

Solartidsalderen

Vindmøller, solfangere og solceller – i de sidste ti år er mange ting dukket op, der tyder på, at de første skridt er taget i retning af et bæredygtigt energisystem. At høste fra strømme og ikke udtømme lagre var løsningsen i den landbrugsbaserede tidsalder, og bliver det også i den vidensbaserede solartidsalder. Det fossile intermezzo har ikke kun efterladt tomme aflejringssteder, men også teknologier og viden. De skal stille innovations-teknologier til rådighed for morgendagens solare civilisation, der tillader en vedvarende og intensiv energi- og materialehøst. Solceller, intelligente elektricitetsnet og bioteknik er eksempler. Med langt mere effektivitet end førhen bliver de i stand til at udnytte naturkræfterne uden at udtømme dem.

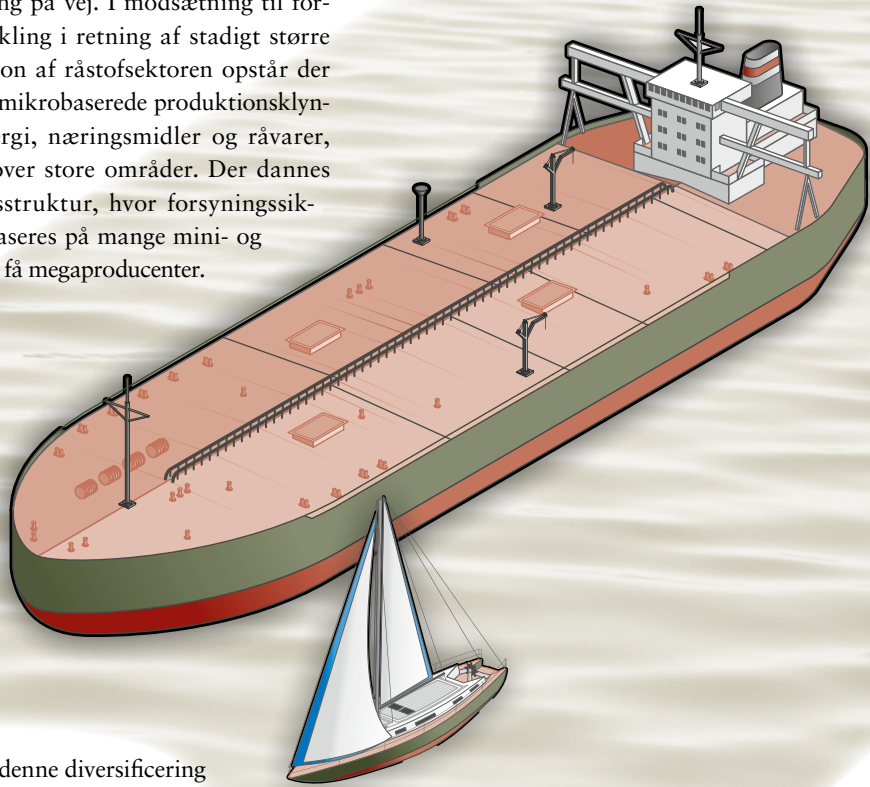
Samtidigt er et trendskifte i retning af decentralisering på vej. I modsætning til fortidens udvikling i retning af stadig større koncentration af råstofsektoren opstår der decentrale, mikrobaserede produktionsklynger for energi, næringsmidler og råvarer, spredt ud over store områder. Der dannes en erhvervsstruktur, hvor forsyningssikkerheden baseres på mange mini- og ikke på kun få megaproducenter.

Generelt er denne diversificering mindre en model af øer end en model for 'distributed computing': De decentrale enheder kommer ikke til at operere isoleret fra hinanden, men bliver dele af et omfattende energi- og informationsnetværk. Denne naturforenelige økonomi leverer grundlaget for et genregionaliseret produktionssystem.

Væksten skal begrænses

Et sejlskib er ganske vist let og naturforeneligt, men i sammenligning med en motorbåd præsterer det mindre. Selvom det har et elegant design og fungerer i harmoni med naturkræfterne, kan det hverken tage tunge laster eller garantere en hurtig fremdrift. I princippet gælder denne analogi også for den økologiske markedsøkonomi.

Man kan ikke forvente, at dematerialisering og bæredygtighed i sig selv er nok til at realisere en samfundsøkonomi med et langt mindre økologisk fodaftryk. Effektiv brug af ressourcer beskytter ikke mod overdimensionering: Selv en rationelt organiseret økonomi kan gennem fortsat vækst blive for belastende for biosfæren. Heller ikke bæredygtighed beskytter: Vedvarende energi og naturmaterialer forekommer ikke i ubegrænsede mængder. Særligt dyrkningsarealerne for bioenergi og biomaterialer kan kun vanskeligt forøges uden at true fødevarerproduktion og naturbeskyttelse. →

Sejlskibet er et billede på fremtidens markedsøkonomi i den udstrækning, at det er dematerialiseret, bæredygtigt og mådeholdende i forhold til effekt og akkumulation. Tankeren derimod er et monstrum af stål, der er i stand til at transportere enorme mængder olie, men er svær at manøvrere og har et stort forbrug af fossile brændstoffer. Men selvom sejlskibet fungerer i harmoni med naturkræfter, kan det hverken tage tunge laster eller garantere hurtig fremdrift.

I princippet gælder denne analogi også for den økologiske markedsøkonomi – en bæredygtig økonomi er kun forenelig med en moderat produktionsmængde.

At overdrevet levestandard kan forringe livskvalitet hører til de lærestykker, som de velhavende samfund er nødt til at tage til sig. Herved åbner udsigten sig til en dobbelt dividende: En mindre samfundsøkonomi skåner ikke blot ressourcerne, men giver mulighed for højere livskvalitet.

Både dematerialiseringen og naturforeneligheden forfejer imidlertid deres mål, hvis ikke de understøttes af et princip om selvbe-grænsning. Et mindre økologisk fodaftryk på biosfæren forudsætter et mindre økonomisk fodaftryk på samfundet. Derfor bliver selvbe-grænsning i forhold til effektivitet og akkumulationskraft forbillede for en fremtidsduelig økonomi. Man kan ikke længere komme udenom spørgsmålet: ”Hvornår er nok nok?”

Ikke desto mindre forøges mængden af initiativer, der tager sigte på at gennemføre et bæredygtigt samfund, og højenergisa-mfundets mange lovpriste præstationer er begyndt at slå over i deres modsætning. I tidens dimension resulterer store hastigheder ofte i ’forstoppelse’, hvad der betyder at store byer – f.eks. Paris – ønsker at gøre cyklen til transportmiddel nr. et ved hjælp af udlejningsstationer og betalingskort. I rum-mets dimension fører industrisamfundet til en global sammenfletning, der udtynder lo-kalsamfundet. Regionernes genopståen, der satser på lokal værdiskabelse, er en reaktion herpå. Og i mængdens dimension forfladiger de endeløse tilbud af forbrugsgoder evnen til at nyde. Derfor flourer søgningen efter en livsstil hinsides de materialistiske værdier. At overdrevet levestandard kan forringe livskvalitet hører til de lærestykker, som de velhavende samfund er nødt til at tage til sig. Herved åbner udsigten sig til en dobbelt dividende: En mindre samfundsøkonomi skåner ikke blot ressourcerne, men giver mulighed for højere livskvalitet.

Afsked med den korte tidsfrist

På samme måde er det kommet på dagsordenen at arbejde for et samfund med lav vækst. For det er uforsvarligt at gå ud fra, at de nødvendige reduktioner af det fossile ressourceforbrug på 80 eller 90 pct. frem mod 2050 kan ske selv med vækstrater, der er mindre end de nuværende. Ganske vist er det nødvendigt, at alle de sektorer, der understøtter bæredygtighed, vokser – som f.eks. vedvarende energi, økologisk landbrug eller grøn kemi. Men alle de, der truer biosfæren, må skrumpes, såsom de fossilerenergetiske, auto-industrielle og petrokemiske komplekser. Man kan ikke forvente, at disse vækst- og formindskelsesprocesser samlet fører til fortsat vækst. Derfor forudsætter fremtidsduelighed, at man allerede nu slår ind på produktionsmetoder, der sikrer alle borgere adgang til et frugtbart liv uden at være henvist til permanent vækst.

En bæredygtig økonomi er kun forenelig med en moderat produktionsmængde. Derfor er det afgørende at skelne mellem høje og tilstrækkelige gevinster. Kun de sidste giver plads til at natur- og sociale forhold får større værdi. Eftersom ledelserne af aktieselskaberne er forpligtet til at forøge værdien af kapitalen gælder først og fremmest den høje forrentning og den korte tidsfrists dominans. Vejen frem består af reformer af aktie- og virksomhedslovgivningen, der støder shareholderværdierne fra tronen og tilkender stakeholderværdier – dvs. miljø- og menneskerettigheder – den samme status.

Forøgelse af fælles rigdom

Herudover har vi brug for en politik, der regulerer væksten, så menneskers velfærd står højere end økonomisk fremgang. Først og fremmest må den basere sig på reformer, der forbedrer borgernes livskvalitet, selv i tilfælde af fejlbehæftet økonomisk vækst. En sådan politik må tage sigte på at forøge den fælles i rigdom i samfundet og ikke den private rigdom. Jo mere adgangen til fælles goder præger det sociale liv, desto mindre er borgernes livsførelse afhængig af privatforbrug. Købekraft lader sig i en vis udstrækning erstatte gennem adgang til samfundsmæssige infrastrukturer. Byer med korte afstande, kulturhuse, internetunderstøttede byttenetværk, værksteder, biblioteker, haver og parker, delebiler – alle disse indretninger tillader hverdagsfunktioner som mobilitet, uddannelse, opdragelse, information, rekreation, udveksling og underholdning ved hjælp af kun moderate investeringer.

Et uforberedt skifte kan imidlertid føre til sociale katastrofer. Derfor er det på høje tid, at finde veje, der leder bort fra den traditionelle vækstlogik. Under alle omstændigheder gælder det om at skelne mellem vækstfald (’unsustainable degrowth’) og vækstregulering (’sustainable degrowth’). Kun det sidste scenario kan levere det, en civilisationsforandring for de kommende årtier skal indeholde: Opbygningen af en økonomi, der sikrer velfærd uden at akkumulere vækst – og uden at det sker på bekostning af social retfærdighed eller opretholdelsen af biosfæren.

wolfgang.sachs@wupperinst.org

Oversættelse: Niels Henrik Hooge, Global Økologi.

10 bud til at tackle dit overforbrug!

“Der er nok til alles behov, men ikke til alles grådighed” sagde Gandhi – men hvor meget behøver hver af os? “Mere” er det simple svar prentet i vores vestlige underbevidsthed, men skulle alle leve som os, ville vi have brug for tre jordkloder (fem stk. hvis vi skulle leve som amerikanere)!

For at bringe os tilbage til en levevis med én klode er der brug for en omfattende og systematisk forandring. At blive etiske forbrugere er det første skridt i denne retning.

Her får du ‘10 bud’ til inspiration: Brug mindre og brug med omtanke!

* ‘Budene’ stammer fra *The Ecologist*, 2009.
Oversættelse Bent Kristensen, Global Økologi.

1 The Story of Stuff

Denne 20-min. film fyldt med facts, er for folk i alle aldre den ultimative indledning til, hvorledes vores forbrug påvirker samfund og miljø. Den viser i et klart sprog, hvad de fleste regeringer og industrier ikke ønsker, vi skal vide – den enorme påvirkning fra fremstilling, brug og bortskaffelse af forbrugsvarer. www.thestoryofstuff.com

2 Etiske forbrugere

At købe med omtanke betyder, at man ved, hvad der gemmer sig bag varen. *The Ethical Consumer Research Association* er en sammenslutning fra 1988, der udarbejder vejledninger med et pointsystem over utallige produkter, vurderer producenter, giver detaljerede oplysninger om virksomheder og måler på en lang række etiske kriterier.

3 The Good Shopping Guide

– er verdens førende håndbog om etisk indkøb, nu i 8. udgave. Guiden indeholder de nyeste forskningsresultater samt *Det Etiske Virksomhedsindeks*, som for første gang giver sammenlignende bedømmelser og rangordning af mere end 700 selskaber og varemærker. Med over 60 forskellige produktområder, og en overskuelig oversigt over de samlede etiske points for de forskellige selskaber og mærker.

4 Rainforest Action Network

Viden inspirer til handling. “Når et træ fældes, og der ikke er nogen til at høre larmen, så sender vi larmen videre”, siger RAN, som har mobiliseret forbrugere i direkte aktion mod den destruktive adfærd hos selskaber som Citigroup, Goldman Sachs m. fl. De resulterende ændringer i selskabernes politikker har reddet millioner af hektar skov.

www.ran.org

5 Fairtrade

En progressiv forretningsmodel, som sikrer, at producenterne får en fair pris for deres arbejde. Det genkendelige og meget udbredte varemærke har gjort det muligt for folk at stemme med fødderne, når de køber kaffe, te, bomuld, bananer og andre certificerede produkter. www.fairtrade.org.uk

6 Clean Clothes Campaign

Tre ud af fire klædningsstykker solgt i Vesten kommer fra fattige lande, hvor millioner af tekstilarbejdere slider i det. CCC er en sammenslutning af fagforbund og NGO'er i 12 lande i Europa. De kræver svar fra de største detailkæder om, hvorfor deres tøjvarer er så billige. www.cleanclothes.org

7 Nok-filosofien (Enoughism)

Vi lever i en tid med uhørt overflod, men vores planet er ikke glad, og det ser heller ikke ud som om vi selv er det. At være ‘Nok’-tilhænger betyder, at du spørger dig selv “hvornår er nok nok?” og så finder en fornuftig definition på ‘nok’. *Enough: Breaking Free from the World of More* af John Naish stiller ni spørgsmål, man skal besvare, før man køber en bestemt ting.

8 Byt og genbrug

Undgå ‘Nyt’ kulturen – hvis du ikke kan klare dig med det du har, hvorfor så ikke bytte det? På nettet kan man både bytte ting, tøj og bøger: www.ooffoo.com og www.vskips.co.uk (eng./ting) www.bookmooch.com (eng./bøger) www.posh-swaps.com (eng./tøj) www.trendsales.dk (byt og auktion på tøj m.m. dansk).

9 Kirken for Stop Shopping

Den ærværdige *Billy's Church of Stop Shopping* er en musik og miljømæssig kraftpræstation. Med et helt gospelkor i baggrunden har mange hørt den ærværdige Billys prædikener og for første gang fået en livsændrende oplevelse. Han driver dæmoner ud af Starbucks kasseapparat og lovpriser i sang de uafhængige butikker og de små samfund og spørger profetisk: “Hvad ville Jesus købe?”

www.revilly.com

10 Adbusters

Canadisk anti-forbrugeriisme website og tidskrift, der fører sig frem som “informativtidskriftens ny sociale aktivistbevægelse.” Med sine mod-reklamer og sociale markedsføringskampagner (*Buy Nothing Day* og *TV Turnoff Week*), er Adbusters en modreaktion til den store reklameindustri, til fordel for et ‘psykisk rent miljø’. www.adbusters.org

Internettet er miljøkampens nye scene

Strategi. Over 15 millioner verdensborgere har underskrevet ønsket om en global klimaaf tale. Miljøbevægelser har stor succes med det nye internet, Web 2.0. – sociale netværk baseret på helt nye samarbejdsmodeller.

Web 2.0 – nye markedsførings- og virksomhedsstrategier

Herhjemme synes der at være en tendens til at anvende '2.0' om den blotte brug af sociale medier, men hvor 'Web 2.0' betegner udviklingen fra et informationsnet (envejs) til et kommunikationsnet (flervejs), stikker teorierne dybere end som så.

Endnu før Web 2.0-begrebet var blevet opfundet, udkom en forløber for de senere teorier om 'PR 2.0' og 'marketing 2.0', Seth Godins *Unleashing the Ideavirus* (2000). Godin kategoriserede heri idéer under ét og forudså, at de fremover ville have størst samfundsværdi; ikke kun målt økonomisk, men også ud fra deres evne til at skabe forandring. Følgelig var han optaget af, hvordan de spredtes. Mund-til-mund-metoden betragtede han som forældet, og da Godin definerede en idévirus enten som en idé, som spredtes hurtigt via medier, eller et medie, der i sig selv er en idé, og som spredtes hurtigt via andre medier ('viral marketing'), anså han internettet for at være langt mere effektivt.

Med sociale medier som Facebook (2004), Flickr (2004), YouTube (2005) og Twitter (2006) blev mulighederne væsentlig forøget. Samtidigt var det blevet betydeligt lettere at orientere sig rundt i internettets overflod af udbud, bl.a. takket være de såkaldte 'aggregatorer', som på hjemmesider og blogs opsamler nyheder til gavn for andre brugere. I *The Long Tail. How Endless Choice is Creating Unlimited Demands* (2006) kunne Christopher Anderson således konstatere, at sociale medier og Web 2.0-navigering havde gjort, at der ved siden af den traditionelle mainstream-økonomi var opstået en helt ny nicheøkonomi.

I forlængelse heraf fastslog Don Tapscott & Anthony D. Williams i *Wikinomics. How Mass Collaboration Changes Everything* (2006, udvidet udg. 2008), at sociale medier er karakteriseret ved 4 principper, *åbenhed, udveksling, jævnbyrdigt samarbejde og global deltagelse*, som ikke kun er i færd med at forandre kultur og medier; de er også på vej til grundlæggende at ændre den måde, som flere og flere virksomheder tænker organisation, arbejdspladser og ansatte på. Betegnende for 'virksomheder 2.0' er nemlig, at de sætter brugeren i fokus, og at de opererer ud fra den erkendelse, at de bedste idéer ikke altid opstår internt i ledelsen eller blandt virksomhedens egne medarbejdere. Derfor ser de mindre strengt på deres op-

■ Af Linda Petersen, cand. mag. i moderne kultur og kulturformidling

Til trods for et år med intense forhandlinger endte COP15 ud med et særdeles skuffende resultat. Ikke desto mindre lykkedes det miljøforkæmpere under hele forløbet at få stadig mere vind i sejlene. Men hvad var den nærmere årsag hertil?

Bemærkelsesværdigt er, hvordan miljøkampen i 2009 grundlæggende ændrede karakter. Ikke alene blev miljøet sat ind en bredere, global kontekst: Politikere blev i de vestlige lande opfordret til at løse miljø- og finanskrisen under ét ved at investere massivt i grønne arbejdspladser, og en række nye aktører trådte ind på scenen, heriblandt flere store humanitære organisationer, der opprioriterede global opvarmning som én af de væsentligste årsager til fattigdom og nød. Men sammen ændrede miljøforkæmpere også strategi i et sådant omfang, at det har givet ophav til det nye begreb: 'Aktivismen 2.0'.

Det paradigmeskift, som miljøkampen har undergået, er sket gennem tre faser: Dannelsen af en global koalition, etableringen af en fælles, global kampagne og organiseringen/koordineringen af globale klimaktioner. I takt hermed har Web 2.0 fået en mere og mere udtalt rolle, og da en stor del af inspirationen er kommet udefra, kan det være nyttigt at se den globale miljøkamp i et større perspektiv i form af en introduktion til nogle af de centrale Web 2.0-teorier og -begreber.

Avaaz.org – global internetbevægelse, der blev grundlagt i 2007, og som er inspireret af de nationale bevægelser *MoveOn.org* (1998) og *GetUp.org* (2003). Avaaz.org har i dag ca. 3,9 mio. medlemmer.

Global Campaign for Climate Action (GCCA) – dannet i begyndelsen af 2009 som en koalition mellem en række organisationer, heriblandt Oxfam, Avaaz.org, 350.org, Greenpeace, WWF, ActionAid og Christian Aid. www.gc-ca.org

TckTckTck – digital miljøkampagne lanceret af GCCA i 2009. www.tcktcktck.org

The Global Climate Wake up Call – første globale klimaaktion, som blev organiseret/koordineret via internettet. www.tcktcktck.org/wakeup

havsret, og typisk giver de adgang til dele af deres software og databaser, der giver eksterne mulighed for at medproducere, mens deres egen funktion i højere grad overgår til at organisere og koordinere.

Hvor Tapscott & Williams kunne give adskillige eksempler på, at det er en strategi, der har ført til mangfoldighed, innovation og vækst, konkluderede de, at vi bevæger os mod en ny *samarbejdsøkonomi*, og det var inspireret af 'wiki' – der på hawaiiansk betyder 'hurtig', og som er navnet på det software, som Wikipedia anvender – at de gav de nye samarbejdsmodeller betegnelsen *wikinomics*. Men også NGO'er, påpegede de, har formået at følge med udviklingen. Følgelig mente de, at demokratier tillige kan lære af de nye modeller, og i 2007 indledte de et forskningsprojekt, som de har kaldt for 'demokrati 2.0'.

Miljøbevægelserne og aktivisme 2.0

Når miljøbevægelserne grundlæggende ændrede karakter i 2009 er det nye ikke, at NGO'er aktivt benytter internettet, og et af de mere progressive eksempler er den globale internetbevægelse *Avaaz.org* (2007), som er inspireret af de nationale bevægelser *MoveOn.org* (1998) og *GetUp.org* (2003). Nyt er snarere praktiseringen af Avaaz.org's arbejdsmetoder på tværs af organisationer, integrationen af Web 2.0-teknologier i et større omfang og anvendelsen af on-line-teknologi til at organisere globale off-line-aktioner. →

Fra venstre: TckTckTck i København. På *Global Day of Action* i Bangladesh demonstrerer unge for en ambitiøs klimaaf tale. Menneskeformation i København for CO2-stabilisering ved 350 ppm. Strip mob under G8 topmødet i Rom: 'Keep the climate cool – so Berlusconi can keep his pants on'.

Den globale koalition

I begyndelsen af 2009 dannede en række organisationer, heriblandt Oxfam, Avaaz.org, 350.org, Greenpeace, WWF, ActionAid og Christian Aid, en koalition under navnet *Global Campaign for Climate Action* (GCCA) med det formål at mobilisere det optimale pres, som forhåbentlig kunne formå politikerne til at indgå en fair, ambitiøs og bindende klimaaf tale på COP15. Organisationerne udvekslede viden og idéer, og sammen overvågede de den politiske situation og koordinerede deres aktiviteter. I praksis fungerede GCCA som en wikionomi. Efter som deltagerne til dagligt var spredt på flere kontinenter, foregik samarbejdet nemlig via mail- og Google-grupper og regelmæssige Skype-konferencer. Skiftet var derfor minimalt, da man kort forinden COP15 overgik til fysiske netværksmøder i København, hvor GCCA bl.a. deltog aktivt i planlægningen af demonstrationen den 12. december.

Den globale kampagne

I foråret 2009 lancerede GCCA tillige den digitale *TckTckTck*-kampagne, som udover Facebook- og Twitter-profiler omfattede en kampagneshjemmeside (www.tcktcktck.org). Denne indeholdt oplysninger om deltagerne aktiviteter, journalistiske artikler og ikke mindst en avanceret kampagnepakke. Ved frit at downloade fx bannere, twibbons og widgets kunne enhver således bidrage til at sprede budskabet via egne blogs, hjemmesider og sociale profiler. Desuden blev der produceret en lang række kunst-, musik- og animationsfilm, der blev lagt ud på YouTube, og også fotos fra deltagerne aktiviteter blev løbende lagt ud på Flickr. Under COP15 etablerede man ydermere et mediecenter i København, *The Fresh Air Center*, hvorfra et stort antal internationale bloggere rapporterede

til hele verden. Og endelig blev der indsamlet on-line-underskrifter, der under hele kampagneforløbet steg i antal, fra 5 mio. midt på sommeren til 10 mio. ved COP15's begyndelse og til 15 mio. ved COP15's afslutning. Kampagnen havde også da opnået officiel støtte fra mere end 200 organisationer.

De globale klimaaktioner

I efteråret videreudviklede man yderligere et lokalt koncept. Avaaz.org og Oxfam havde etableret grupper af unge, som udførte performativ aktivisme i form af bl.a. flashmobs og kreative menneskeformationer, men med *The Global Climate Wake Up Call* den 21. september fik borgere i alle lande nu mulighed for at deltage. On-line kunne enhver således organisere eller tilmelde sig en event. Eventguide, telefondatabase, plakatedesign m.v. blev stillet frit til rådighed, og hvor basiskonceptet var, at man med henvisning til COP15's sidste dag skulle sætte hinanden i stævne kl. 12.18 lokal tid for da at ringe sin statsleder op, opfordredes deltagerne til selv at bidrage med kreative idéer. Deltagerne oploADED efterfølgende fotos og videoer samme sted, og allerede næste dag kunne Avaaz.org så fra de mere end 2.500 events i 134 lande lægge fælles diasshow og videoreportager ud på nettet.

Det samme globale koncept blev anvendt ved Global Day of Action den 24. oktober og Global Day of Action den 12. december, hvor der blev afholdt henholdsvis 4.500 og 3.000 events.

Nytter det?

Om end *The Copenhagen Accord* hverken gjorde det ud for nogen fair, ambitiøs eller bindende aftale, er det vanskeligt at forestille sig, at COP15 skulle have været blevet ét af de største FN-topmøder nogensinde, hvis

ikke borgere fra mange lande havde lagt så stort et pres, og det var da også direkte foranlediget af *The Global Climate Wake Up Call*, at Gordon Brown meddelte sin deltagelse som én af de allerførste.

Internettet erstatter ikke, men eksisterer ved siden af de traditionelle medier, og en svaghed ved *TckTckTck*-kampagnen var derfor, at budskabet ikke nåede ud i alle kroge. Men ved både at trække på Web 2.0-erfaringer og gå foran i forhold til demokrati 2.0 opnåede GCCA alligevel en mobilisering, der langt oversteg organisationernes egne forventninger. At FN's klimachef Ivy de Boer stadig opfordrede til at øge presset tyder følgelig på, at ambitionerne for COP15 var alt for høje.

Men med COP16 i sigte har man ikke givet op. Således er konklusionen fra *TckTckTck*-kampagnen: "They're not done yet. Neither are we."

lindape@worldonline.dk

Baku, Papua Ny Guinea.
Klimaflygtninge fra Carteret-
øerne demonstrerer med
lys for klima og overlevelse
under COP15.

Photo: 350.org

BLIV KLOGERE PÅ DE NYE VIRALE NETVÆRK

Web 2.0 – betegnelse, der henviser til internettets udvikling, hvor det i dag er muligt at kommunikere og linke på tværs.

Viral marketing – marketingstrategi, hvor man lægger fx en video ud på internettet i håb om, at andre vil linke til den, så den spreder sig som en virus.

Wiki – et software, som gør det muligt for flere at arbejde sammen, og som har fået det hawaiianske navn for 'hurtig', fordi det er langt mere effektivt end en én-til-én-proces.

Wikinomics – fællesbetegnelse for forskellige internetsamarbejdsmodeller, eksempelvis en model, hvor en virksomhed giver adgang til dele af deres software og databaser til gengæld for nye idéer og knowhow.

Aggregator – en person, som opsamler nyheder andre steder fra for at lægge dem ud på sin egen hjemmeside eller blog. En nyere, elektronisk variant er de såkaldte 'RSS feeds'.

Twibbon – banner til Twitter

Widget – softwarebibliotek (TckTck-kampagnens widget indeholder videoer, artikler m.v.).

Globale off-line-aktioner – henviser til, at aktionerne er organiseret/koordineret via internettet, men udført i det virkelige liv.

Flashmob – oprindeligt et koncept, hvor en gruppe mennesker blot overrasker folkemængden på et offentligt sted ved at mødes og udføre en sjov handling. Miljøorganisationer har dog taget konceptet til sig for at viderebringe deres budskab.

Forankring. Lokale og centrale strategier skal gå hånd i hånd, når klima- og miljøudfordringerne skal tackles.

Vi kan selv – men ikke det hele

■ Af Uffe Geertsen Global Økologis redaktion

Vil "Den forgyldte milliard" dele klodens ressourcer med de to milliarder fattige og sultende? Og vil denne begunstige milliard, hvis overforbrug er en af de væsentlige årsager til kriserne, bidrage afgørende til at løse de problemer, som i særlig grad rammer de fattige? Vil de decentrale miljøindsatser, som i voksende grad er på vej, efterhånden overbevise de store aktører i det liberalistiske regime om delingens nødvendighed?

'Institutionernes og storselskabernes verdenssamfund' – hele systemet af regeringer, administratorer, selskaber og aktionærer og deres bagland af økonomiske og erhvervs-mæssige giganter har ikke let ved at ændre kurs. De har alle – aktuelt på klimatopmødet COP15 – vist hvor svært de har ved at nå frem til enighed om tilstrækkelige indsatser over for klimakrisen, finansskandalerne, sultkrisen og de øvrige sammenhængende kriser. Deres særinteresser er mange og stærke.

Noget sker alligevel på den miljøteknologiske scene. Asien, herunder især Kina satser stort på miljørigtige teknologier, og de vinder mange markedsandele. Taberne i den branche er USA, EU og Danmark. Vi er ikke foregangs-nationer, og det er simpel økonomisk overle-

velse, som står på spil i takt med, at bæredygtigheds-omstillingen går alt, alt for trægt.

En meget stor del af vanskelighederne med at træffe de progressive klimabeslutninger skyldes de gamle rige landes historiske ansvar. Vi betalte ikke for de miljøomkostninger, som rammer hele kloden, medens vi endnu var rige. Nu overhaler Asien os i konkurrencekraft, – og hvor meget kan man så kræve, at de gamle velstående lande skal betale, hvis de er på vej til at ende som fallitbo? Vesten må og skal selv innovere for at blive energieffektive og grønne, – noget som Asien har forstået.

Jo alvorligere den gamle verden sækker bagud i forhold til den nye, desto mere skal vi alligevel søge at vinde med i en udvikling frem mod en globalt holdbar sameksistens. Men hvem skal gå forrest? *Det skal stadig ethvert land, hvor der er byer, landsbyer, offentlige og private virksomheder, foreninger osv., som ser, hvad der er på vej og som tager selvstændige miljøinitiativer for at opnå mere sikre energiløsninger og miljøforhold. Og som derigennem flytter deres politikere.*

Initiativer belønnes

Alt tyder på, at den eneste måde, hvorpå ikke mindst demokratiske samfund – begyndende med lokalsamfundene – kan fremme en progressiv miljøpolitik, er ved selv at lægge

sig i selen. Andre vil så forhåbentlig følge efter, når de ser, at denne politik rummer store fordele, – sundere livsvilkår, større forsyningssikkerhed, formindskede internationale spændinger takket være mindsket kamp om bl.a. olien. Og helt klart erhvervs-mæssige fordele, eftersom det er af den største økonomiske betydning på alle teknologiske og produktionsmæssige felter at følge med i den asiatiske udvikling. Danmarks næststørste eksport sker – trods tåbelige opbremsninger fra politisk side – inden for energibesparelser, sol, vind, biomasse og fjernvarmeteknologi og andre miljøteknologier. Lige nu eksporterer denne sektor ifølge Dansk Industri for over 80 milliarder kr. om året.

Den danske energihistorie fra vindmøllepioneren Poul la Cour og frem til i dag handler på den ene side om modsætninger mellem bagstræberisk varetægelse af særinteresser og på den anden side progressiv virkelyst, – en vilje til selvstændige løsninger, baseret på hjemlige energikilder, uafhængigt af fremmede magters olie- og a-kraftinteresser. *'Hvad skal ind – sol og vind. Og hvem får det ind?'* Hed sloganet dengang i 1970'erne – og svaret er stadig det samme: Det gør almindelige mennesker i de lokale samfund med brug af naturens egne løsningstilbud, – præcis som la Cour så det for 100 år siden – og miljøbevægelserne NOAH og OVE m.fl. for 40 år siden.

Lokalt engagement og ejerskab driver udviklingen

Verdensklasse. Der skulle investeres mange penge for at Samsø i dag kan kalde sig Vedvarende Energi Ø. Ildsjæle, kommunal støtte og lokal opbakning til projektet har betydet, at øen i dag er verdenskendt.

■ Af Tina Læbel, redaktør

Ingen forandring, heller ikke selvom den støttes op af gode argumenter både for miljø og pengepung, er nem at initiere når det gælder større samfund. Samsingerne overvandt dog deres nervøsitet, og i dag valfarter energi- og miljøfolk fra hele verden for at se på og høre om energi-miraklet på Samsø.

Vindmøller på Samsø producerer i dag mere vedvarende energi på årsplan end øen forbruger. Overskuddet sælges til nettet og kompenserer for transportforbruget på øen inklusiv færgedriften. Det meste af varmforsyningen produceres også lokalt på halmbaserede fjernvarmeverker og solvarmeanlæg i kombination med træflisfy.

Eksperimentet

Grunden til Energi Øen blev lagt i 1997, hvor Samsø vandt Energistyrelsens konkurrence om at blive den første danske ø med 100 pct.

vedvarende energiforsyning. Første milepæl i at udmønte energivisionerne var opstillingen af 11 vindmøller i 1999 med en årlig gennemsnits produktion på 28.000 MWh. Prisen for møllerne var 66 mio. kr.

Det har været et kardinalpunkt, at alle projekter skulle baseres på frivillig deltagelse og via borgermøder og nøglepersoner fx håndværkere, er det lykkedes, at sikre bred opbakning bag både vindmøller og varmforsyninger på vedvarende energi.

Ejerskabet til de 11 møller er således fordelt at 9 ejes af landmænd og to af et vindmøllelaug. Laugets møller er delt i ca. 5.400 andele, der fordeler sig på 450 personer. De private investorer blev de første ca. fem år garanteret en mindstepris på strømmen på 60 øre/kWh, herefter var prisen 43 øre/kWh og efter ti år sælges strømmen til normal udbudspris.

Knopskydning

I 2002 begyndte opsætningen af ti store havvindmøller, som blev opsat for at kompensere for transportens CO₂-udledning. Samsø kommune var en afgørende faktor i det projekt, og de ejer i dag fem af møllerne. Overskuddet fra de kommunale møller går til fremtidige energiprojekter på øen.

Og energiprojekterne på øen står næsten i kø. I 2007 åbnede Samsø Energikontor – et samlingssted, hvor private og firmaer kan få vejledning i vedvarende energiløsninger – og som naturligvis er bygget til brug af så lidt energi og vand som muligt. Om sommeren bruges stedet til udstillinger for turister og også skolebørn fra hele landet er flittige gæster.

Generelt arbejder Samsø Energi Ø på at få has på, at de sidste 30 pct. af varmforsyningen skal være vedvarende. Privates oliefyld bliver udskiftet med varmepumper, pillefyld og solvarmeanlæg. Mere utraditionelt er uddannelsen af hjemmehjælpere som energiambassadører, men netop de kommer rundt til ældre borgere og kan få en uformel snak om energibesparelser.

Tina@ecocouncil.dk

Læs mere på: www.energiakademiet.dk

Samsøs bedrifter har gjort øen kendt i hele verden. Energiakademiet modtager interesserede fra nær og fjern.

Små billeder: Samsø Energiakademi og havvindmøller på Samsø.

Billedet s. 18: Søren Hermansen i midten, fra Samsø Energiakademi vandt Göteborg-prisen i 2009 for sit arbejde med gøre Samsø til vedvarende Energi Ø. Her er Det Økologiske Råd på besøg.

Pionerer viser vejen

'Vi gør det selv'-strategierne støttes af fremsynede forskere og virksomheder og af folkeoplysnings- og ngo indsats. Beundringsværdigt er fx 'Samsø-initiativet', som på godt 10 år har gjort øen selvforsynende med energi (se ovenfor). Tilsvarende 'Nordisk Folkecenter for Vedvarende Energi's indsats, som har bidraget til, at Sydthy kan eksportere vindkraft-el til det øvrige Danmark. Ærø er

godt på vej i samme retning, – for nu at nævne nogle af de strålende pionerer.

Også helt nye bevægelser skyder frem. 'Transition Towns' (*Overgangsbyer*) tæller nu mere end 280 byer og flere er på vej, især i England og USA, men også i Europa, heriblandt Danmark. Bevægelsen består af grupper af borgere, der arbejder på at gøre lokalsamfundene trinvis mindre afhængige af især af kul, olie og gas. →

Beundringsværdigt er fx 'Samsø-initiativet', som på godt 10 år har gjort øen til Vedvarende Energi Ø

Transition Towns vil opbygge modstandskraft imod, hvad der sker globalt, og de søger at gøre det med 'resiliens', spænstighed og ukuelighed, – ord som udmærket dækker, hvad der er sket og sker på Samsø, i Sydthy, Frederikshavn, på Ærø og andre steder.

Erhvervsvirksomheder på vej?

Går erhvervsvirksomheder med i sådanne indsatser? Ja, det sker, – og forhåbentlig i stigende grad. Jørgen Steen Nielsen har bl.a. i bogen 'En lille fortælling om overlevelse' givet eksempler på, virksomheder, som har indset vigtigheden af at være i front i en nødvendig udvikling. Det drejer sig bl.a. om det amerikanske el-selskab General Electric, som i sine mangeartede virksomheder satser på energibesparelser og endvidere har opstartet solcelle- og vindmølleproduktion i stor skala. Nævnes kan også den japanske bilproducent Honda, som søger at blive den virksomhed, som på verdensplan laver biler med mindst mulig CO₂-udledning. Også i Storbritannien har en grøn bølge fat i en del af erhvervslivet. Ligeså i Danmark i et vist omfang. Det gælder fx Novozymes, Novo Nordisk, Grundfos, Vestas, Danfoss, Rockwool m.fl.

Samlet set er forhåbningen, at disse tiltag vil få endnu flere lokalsamfund, byer og virksomheder til at sadle om, – og hen ad vejen få befolkningsflertal og regeringer til at besinde sig. Det haster, erhvervslivet i Asien er som påpeget langt mere i gang.

Tre vigtige strategier

I alt tegner sig efter det konfliktfyldte og næsten lammede klimatopmøde tre strategier, som er nødvendige og som vil støtte op om hinanden i løsningen af klima- og miljøproblemerne:

- 1) 'Vi gør det selv' – initiativer, som beskrevet ovenfor. Det er uhyre vigtigt, men ikke tilstrækkeligt.
- 2) Vi har i flere lande brug for energi-selvforsynende regioner med sol, vind og biomasse. Danske forskere og planlæggere fra Aalborg Universitet og DTU har igennem mange år påvist værdien af energiforsyning gennem decentrale, regionalt opbyggede og integrerede sol-, vindanlæg og biomassekraftvarmeværker. Fordelene ved sådanne systemer er store. Og samarbejdet om anlæggene og deres videre udbygning giver ekstra gode muligheder for lokal folkelig opbakning. Men forskerne og energibevægelserne har gennem årene som oftest talt for døde øren. De centralistiske og økonomiske særinteresser og deres medie- og politikerkontakter har været for stærke. En ny forståelse er dog på vej. 'Gør det selv' initiativerne på

lokalt niveau og forhåbentlig kommende 'Energi-selvforsynende regioner' på det mere omfattende niveau inspirerer og støtter hinanden.

- 3) Politisk-økonomiske virkemidler er imidlertid også nødvendige: På den ene side tilskud til vigtige fremgangsmåder, eksempelvis højisolering af alle bygningstyper, bæredygtige transportformer, større vindkraft- og solenergianlæg i en opbygningsperiode. Og på den anden side afgifter på forurenende fænomener som benzinslugende biler og strøm fra kulkraftværker.

Der er meget at gøre, og det haster. Opbrud er heldigvis på vej.

uffe.geertsen@mail.tele.dk

Artiklens temaer er uddybet i Uffe Geertsens 'Vindkræfteventyret og de globale kriser', Forlaget Klim, 2009.

VI GØR DET SELV – I LANDSBYER, BYER OG INSTITUTIONER

Andelssamfundet i Hjortshøj: www.andelssamfundet.dk

Det Økologiske Råd: www.ecocouncil.dk

Energiakademiet Samsø: www.energiakademiet.dk

Energiby Frederikshavn: www.kortlink.dk/5x6w

Energitjenesten (OVE og SEK): www.energitjenesten.dk

GATE 21 (Klima-, energi- og miljøløsninger): www.gate21.dk

INFORSE, Int. Network for Sustainable Energy: www.inforse.org/

Miljø & EnergiCentret i Høje Taastrup: www.mec-ht.dk/.

Nordisk Folkecenter for Vedvarende Energi: www.folkecenter.net

Transitions Towns Denmark: www.transitiontowns.org

Vugge til Vugge Netværket: www.vuggetilvugge.dk

Ærø Vedvarende Energi Ø: www.aeroe-ve.dk

Øko-net, Netværk for økologisk folkeoplysning og praksis: www.eco-net.dk

Økosamfundet Dyssekilde, Torup: www.dyssekilde.dk

VE-visionen er ikke uden for rækkevidde, men den vedvarende energis folkelige og decentrale natur er blevet modarbejdet fra mange sider, såvel nationalt som internationalt.

Vejen frem er bl.a. at bevare de lokale kraftvarmeverker, men energipolitikken skal også have et alvorligt eftersyn.

Danmark skal være et 100% VE samfund!

■ Af Preben Mægaard, Nordisk Folkecenter for Vedvarende Energi, senior vice-præsident for EUROSOLAR

Samfundsøkonomiske beregninger som, "mest CO2 for pengene", "mest miljø for pengene" og "skyggepriser" er forskellige udtryk for det samme: Dersom beregninger viser, at en ny energiteknologi er dyrere end en alternativ eksisterende, så har den nye teknologi ikke en chance. Beregningerne har effektivt medvirket til at skabe stagnation og været en bremseklo for nyudvikling indenfor vedvarende energi.

At Danmark har lavet selvmål ved at opere med et sådant fjollet beregningsprincip, indgår ikke i energidebatten og er ikke udsat for kritik. Tværtimod gennemfører projektmagere og rådgivere pligtro beregningerne

for at se om deres projektforslag fører til sådanne energipriser, at man slipper igennem nåleøjet, der skal godtgøre, at en ny teknologi kan konkurrere med noget eksisterende.

Dette er en del af forklaringen på, at der i Danmark – i modsætning til eksempelvis Tyskland – i mere end ti år ikke er sket et gennembrug for nye VE teknologier. Solceller, biomassekraftvarme, VE-transport, gårdbiogas, biomasseforgasning og husstandsmøller er blevet vraget med henvisning til disse samfundsøkonomiske beregninger. Udover at kunne levere et bidrag til CO2 neutral energiproduktion, repræsenterer hver af teknologierne også muligheder for beskæftigelse og eksport. En opsigtsvækkende undtagelse er havvindmøller. De er højt prioriterede, selv om el fra havet koster næsten det dobbelte af lokal, offentlig forsyning med vindenergi på land. På den måde får de store elselskaber lov til at genvinde mistede markedsandele.

For den vedvarende energi har der fuldstændig manglet en stor, medrivende plan. I alle lande (måske bortset fra Tyskland) har det været kør-stop politik, hvor forkæmpere for vedvarende energi skulle være glade for at få nogle beskedne projekter gennemført. Der har altid været et loft, et cap, en kvote man risikerede at støde på, og så skulle udbygningen stoppe. Netop det, at der var et politisk dikteret loft har betydet, at størstedelen af erhvervslivet ikke har villet tage vedvarende energi alvorligt. Hvilke virksomheder vil investere i udvikling af nye produkter, ansætte personale og bygge produktionsanlæg, som er 20 års investeringer, med udsigt til, at når et bestemt mål er indfriet, så skal produktionen stoppe? Hvorfor benytter man sådanne begrænsninger, når det gælder vedvarende energi? Der er også eksempler på (USA i 1981, Danmark 2001), at regeringsskift betyder pludselige stop med helt irrationelle →

begrundelser. Den slags vil størstedelen af erhvervslivet ikke have at gøre med. Også det har forhalet omstillingen til vedvarende energi.

Kyoto protokollen forvrider

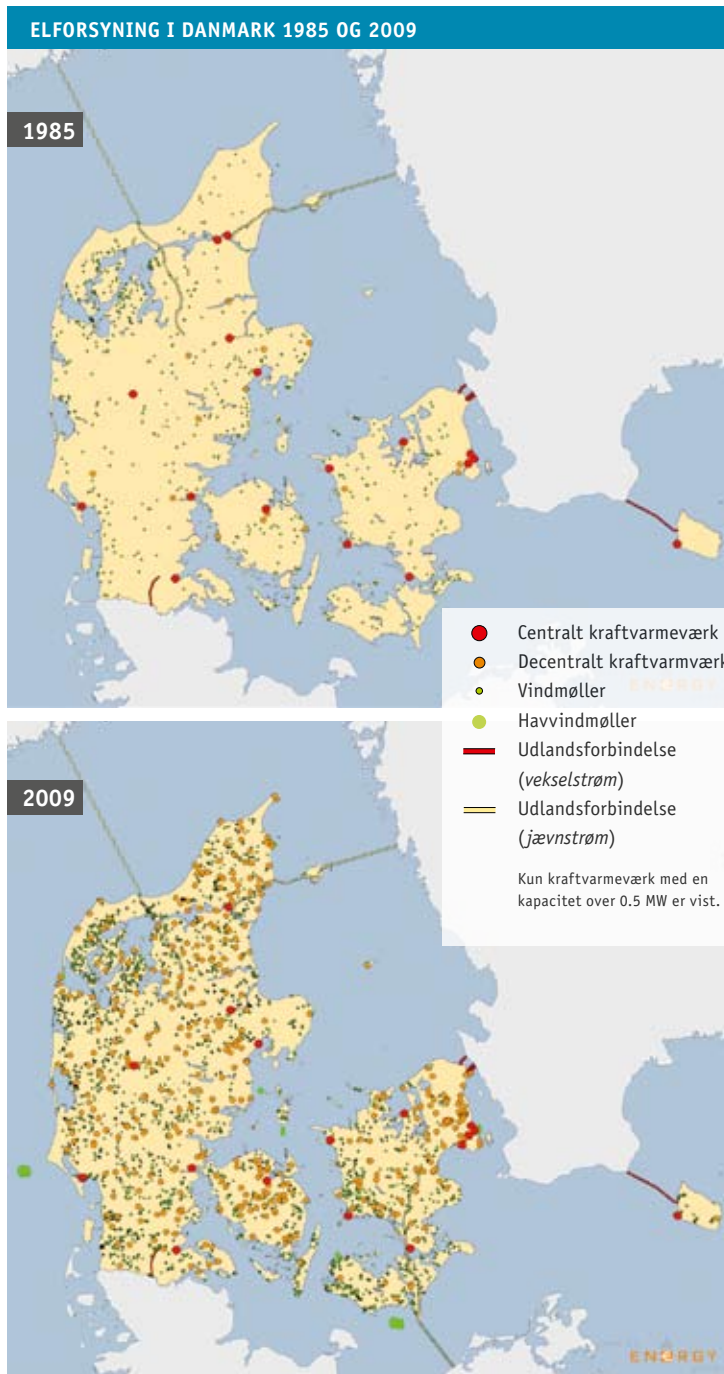
På den internationale scene erkender alle, at store forandringer er nødvendige. Situationen tilsiger, at politikerne med begejstring præsenterer befolkningerne for storstilede reformer med løfte globalt om millioner af nye jobs, nye industrier, forsyningsikkerhed i al fremtid, afskaffelse af klimatrusler osv. Men det er mere undtagelsen end reglen, at et land har en fremadrettet energipolitik.

Energipolitik på hovedet kommer tydeligst til udtryk i Kyoto protokollen, som må betragtes som en misforståelse. Under COP15 udtrykte mange håb om indgåelse af en ny stor international aftale fra 2012. Det vil sige en ny form for Kyoto aftale, for andre koncepter har ikke været drøftet. I stedet for en udelig aftale har det internationale samfund nu vundet lidt tid til at overveje noget bedre.

Kyoto principperne perverterer nemlig grundlæggende energipolitikken. Gør det til en byrde at stille om til vedvarende energi og energibesparelser, hvilket tilskynder aktørerne til at snyde på vægten. Det har da også været regeringernes grundholdning på de mange COP møder at slippe billigst muligt, dvs. i virkelighedens verden undgå at stille om til vedvarende energi. Selv om alle aktørerne godt ved, hvad det drejer sig om, har det internationale samfund med Kyoto protokollen været holdt fast i et sæt regler, der inviterer til snyd, svindel og korrupsion. Det må gå galt.

Økologisk bæredygtige virkemidler

En energiforsyning baseret på sol, vind og biomasse er naturligvis ingen "byrde". Som ved andre store omstillinger i samfundet vil vedvarende energi blive en del af den konstante samfundsøkonomiske fornyelse med nye jobs, industrier og eksportmuligheder – altså vækst på en ny måde, men på et økologisk og bæredygtigt grundlag. Probate politiske virkemidler vil være som på andre samfundsområder: Læg skat på det, man ikke vil have (kul, olie, gas, uran) og brug provenuet på det, som skal fremmes: Energibesparelser, vedvarende energi, økologisk bæredygtigt landbrug, integration af boliger og arbejdspladser, CO2 neutrale transportformer mv. Det er alt sammen lige til at gå til, og vi vil få et mere velstående, robust, renere samfund, med mange nye arbejdspladser, ny eksport, forsyningsikkerhed og sikring af klimaet. En fælles, global løsning eksisterer na-

turligvis ikke. Hvert land, hver kommune må udnytte sine muligheder bedst muligt. Men stærke kræfter sørger for, at det ikke får lov at ske.

Omstillingen er primært mental. Så længe befolkningen er villig til at købe grøn strøm til overpris, mens kulstrøm er billig, så bilder man sig ind, at man med sin egen pengepung kan skabe de nødvendige forandringer. Det er det samlede energisystem, som skal fornyes og decentraliseres gennem krav fra vælgerne til politikerne. Det uundgåelige må ikke forhales.

Den vigtige decentrale infrastruktur

Vi skal for enhver pris undgå at skrotte de lokale kraftvarmeværker. De tilhører fremtiden i mindst to betydninger: De kan omstilles til at køre på biomasse og til at bruge den såkaldte overløbsstrøm fra vindmøllerne i elkedler. Det er den mest indlysende måde at anvende vindelektriciteten på, når det blæser meget og mere oplagt end store transmissionslinjer for at sælge vindelektricitet til nabolandene, som så alligevel ofte ikke vil betale en fair pris for den.

Anvendt i varmeforsyningen, vil vind-el være lige så meget værd, som det brændsel,

2120

den erstatter. Når det blæser, skal vindmøllerne foruden el-forbruget klare en del af varmforsyningen. Derfor kan vi udbygge med mange flere vindmøller. I et område som Thy med 46.000 indbyggere dækker vindmøllerne allerede 80 pct. af elforbruget. På en almindelig hverdag kan vindmøllerne med godt 6 m/s dække elforbruget 100 pct. Det indebærer, at ved højere vindhastigheder er der et 'overskud', som kan bruges i varmforsyningen. Eftersom energiforbruget til rumopvarmning er større end til el-produktion, vil brug af vindmøllestrøm i varmesektoren forøge grundlaget for vindenergi og solenergi kraftigt og udgøre rygsøjlen i et 100 pct. VE samfund.

Sol- og vindenergi, som i princippet er ubegrænsede, skal i et sådant scenarie dække det fulde behov for el og varme, når der er sol og vind nok. Derimod må biomasse, som er let og billigt at lægge på lager, reserveres til perioder, hvor der er knaphed på sol og vind. Dermed har man leveret svaret på en mangeårig indvending imod et fremtidigt vedvarende energi samfund, at det ville 'gå i stå', når det ikke blæste og solen ikke skinnede.

1990ernes mange hundrede decentrale kraftvarmeværker er vigtige i fremtidens intelligente forsyningsystem på to måder: De kan opregulere, når der er for lidt sol og vind, og de kan nedregulere ved at lade solen og vinden dække både el- og varmebehovet, når der er sol og vind nok. De eneste nye, der skal til, er de nævnte elkedler, som koster under 10 pct. af, hvad brint- eller batterilagrene ville koste.

Det kræver politisk indsigt og vilje at lave et gennemført decentralt energisystem. Den vilje mangler; mange af de energipolitiske impulser kommer fra den traditionelle energisektor. Derfor sker i stedet en udbygning og favorisering af centrale anlæg; man er parat til at bygge kostbare transmissionslinjer til udlandet, og man er oven i købet siden nov-

ember 2009 parat til at lade vindmøllerne stå stille, når det periodevis blæser for meget i forhold til elforbruget, samtidig med at kraftvarmeværkerne, der bruger fossil energi, får lov til at buldre derudaf. Omlægningen kan gennemføres ved nogle afgiftsmæssige justeringer; de mange el- og fjernvarmeoperatører vil anvende det VE brændsel, der skaffer de laveste priser til forbrugerne.

Nye tarifsystemer og offentligt ejerskab

Løsningen er bl.a. Feed-in tariffer, FIT: de koster ikke statskasserne en cent; el-distributionselskaberne er forpligtet til at aftage energien fra VE producenterne til den af staten fastsatte pris. Derved bliver vedvarende energi en del af det prismsystem, hvori vandkraft, kulkraft mv. også indgår. På den måde modtager alle el-forbrugere en vis mængde vedvarende energi, og nyder de fælles fordele ved et sundere land og miljø.

FIT er en succeshistorie i mere end 30 lande, og har sit modstykke i de danske samfundsøkonomiske beregninger. En lang række veludviklede vedvarende energiformer med milliardomsætning globalt som vindenergi, solceller og gårdbiogas i mange varianter, ville aldrig have fået en chance, dersom de danske energiøkonomers beregningsmetoder havde været anvendt. Også den senere så succesrige danske vindkraft ville have været et offer fra fødslen for den statslige regnekunst. Det er på høje tid, at danske politikere får øjnene op for de mange positive følgevirkninger ved FIT, som et vigtigt skridt på vejen til 100 pct. vedvarende energi, hvor alle aktører og alle energiformer, ikke bare de her og nu billigste, skal aktiveres.

FIT flytter markedsandele fra de gamle mono- og oligopoler, som vil være taberne, til nye aktører. Husstande, landbrug, institutioner og industrier skal kunne eje anlæg til forsyning af, hvad der svarer til eget energiforbrug. Er der derimod tale om kollektiv

Vi skal for enhver pris bevare de lokale kraftvarmeværker, mener Preben Maegaard. For de tilhører fremtiden i mindst to betydninger: De kan omstilles til at køre på biomasse og til at bruge den såkaldte overløbsstrøm fra vindmøllerne i elkedler. Her Vørupør lokale kraftvarmeværk i Thy.

Foto Preben Maegaard.

forsyning, skal ejerskabet være offentligt, enten i forbrugerejede selskaber, som det kendes fra fjernvarme, el-distribution og vandforsyning eller kommunalt ejede, som overalt fører til de laveste priser. Dermed vil vi få en fremtidssikret struktur for den vedvarende energis fuldstændige overtagelse af forsyningen af energi til el, varme og transport med udnyttelse af alle former for vedvarende energi. FIT i kombination med lokalt, offentligt ejerskab, vil genskabe den generelle accept af de energiformer, som vil være til det fælles bedste.

www.maegaard.net

Naturens tilbagegang fortsætter

Rapport. Danmarks natur og miljø har det fortsat skidt viser den seneste miljøtilstandsrapport fra Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. Det går også ud over danskernes sundhed. Enkelte steder er der dog tegn på forbedringer.

Vollerup græsgange på Møn. Arealet af enge, overdrev, heder, moser og anden lysåben natur er faldet med en fjerdedel fra 1965 til 2000. Ophør af græsning og nedfald af kvælstof fører til tilgroning.

Foto Bo Normander

■ Af Bo Normander, seniorrådgiver ved Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet og projektleder for miljøtilstandsrapporten

Danmark udgiver hvert fjerde år en miljøtilstandsrapport, der giver en samlet vurdering af naturens og miljøets tilstand. Natur og Miljø 2009 er den femte i rækken og skal bidrage til at skabe klarhed og overblik for politikere, interesseorganisationer og interesserede borgere og er en vigtig del af det faglige grundlag for natur- og miljøpolitikken i Danmark.

Hvad er så de vigtigste miljøproblemer i dag? Jeg vil her fremhæve tre af de største udfordringer, som Danmark står over for på natur- og miljøområdet; nemlig klimaforandringer, tab af biodiversitet og miljøets påvirkning af sundheden. Af andre vigtige problematikker kan nævnes (over)forbrug af ressourcer, fiskeri og havnenes tilstand, byernes udvikling, stigende transport, invasive arter, støjforurening og landbrugets udvikling. Dem bliver der ikke plads til at gå i dybden med her, men det hele kan findes på www.naturogmiljoe.dmu.dk

Klimaforandringerne har allerede ramt os
Som bekendt blev resultatet af klimatopmødet (COP15) i København sidste år mildest talt beskedent. Der er ellers god grund til, at

verdens lande handler hurtigt, da der er flere og flere tegn på, at klimaet er ved at ændre sig som følge af menneskets udledning af drivhusgasser, og at store omvæltninger er i gang i naturen. Det gælder også i Danmark.

Mens Jordens gennemsnitstemperatur er steget med 0,8 °C siden den globale industrialisering tog fart i midten af det 19. århundrede, er temperaturen i Danmark steget med omkring 1,5 °C i samme periode. Samtidig er den årlige nedbørmængde i Danmark nu ca. 100 mm højere end for 50 år siden.

Danmark er dog ikke blandt de lande, der forventes at blive hårdest ramt af klimaændringerne. Alligevel bliver det danske samfund nødt til at forholde sig til, at klimaet nu ændrer sig – og også påvirker vores natur.

Træernes pollensæson starter i dag flere uger tidligere end for 20 år siden, og mængden af pollen fra fx el og birk er øget markant. Planternes vækstsæson er blevet længere, og det markerer en historisk ændring af naturens tilstand i Danmark.

Den længere vækstsæson vil især komme konkurrencedygtige arter som fx brændenælde til gode. Det varmere vejr vil også gavne mere sydlige træarter som lind og avnbøg, mens det modsatte gør sig gældende for mere nordlige træarter som nåltræer fx rødgran. I det hele taget ventes klimaændringerne at føre til en markant påvirkning af plantevæksten og dermed også af dyrelivet. En undersøgelse af 104 danske plantearter peger på, at to-tredjedele vil påvirkes negativt – 4 pct.

ventes endda helt at forsvinde. Kun 12 pct. af arterne vil påvirkes positivt, mens 18 pct. ventes ikke at blive påvirket.

Også fuglelivet ændrer sig i disse år. Mange trækfugle ankommer tidligere om foråret og rejser senere om efteråret – eller eventuelt bliver de her vinteren over som fx grågæs. Forskere regner med, at en række fuglearters tilhørssteder vil flytte omkring 500 km mod nordøst. Det kan betyde, at karakteristiske fugle i det danske landskab som strandskade, klyde, stor præstekrave og sølvmåge vil blive sjældnere, mens sydligere arter som dværghejre, nathejre, slangeørn, hærfugl og sydlig nattergal ventes at rykke ind i stedet.

Vandets temperatur stiger

Vandtemperaturen i danske søer er steget ca. 2 grader siden 1989. Det er omkring dobbelt så meget som lufttemperaturen. Det skyldes en række klimatiske forhold som et øget antal soltimer og mere nedbør. Det varmere vand favoriserer mindre fisk. De små fisk æder dyreplankton, som vil falde i mængde. Da dyreplankton lever af alger, vil resultatet være, at der sker en forøget opblomstring af alger i søerne. Vandet bliver mere uklart, og der vil være en øget risiko for iltsvind.

Temperaturen i havet omkring Danmark er også steget 2 grader. Stigende vandtemperaturer indebærer at vandet kan indeholde mindre ilt. Af andre klimatiske årsager er lagdelingen i vandsøjlen i havet blevet for-

stærket. Dette øger også risikoen for iltsvind i sensommeren. Ændringerne i vandsøjlen lagdeling er sandsynligvis også årsagen til, at den såkaldte forårsopblomstring af alger nu sætter ind allerede i midten af februar, hvor den tidligere lå i slutningen af marts.

Biodiversitet: Naturens tilbagegang fortsætter

FN har udråbt 2010 som internationalt biodiversitetsår. Det er nemlig året, hvor alle lande skal gøre status for, hvordan det går i forhold til at reducere tabet af biodiversitet – det såkaldte 2010-mål. Det sker på FN's 10. biodiversitetskonference (COP10), som holdes til oktober i Japan. I EU har man strammet målet således, at medlemsstaterne har forpligtet sig til ikke bare at reducere, men helt at standse tilbagegangen i biodiversiteten inden 2010. Det ser dog ikke ud til, at hverken Danmark eller de fleste andre lande vil kunne nå målet.

Natur og Miljø 2009 viser, at i danske vandløb og søer er der indikationer på, at tabet af biodiversitet er standset. Men i den terrestriske natur og i havet ser det ud som om, at biodiversiteten fortsat går tilbage. Der er derfor lang vej endnu for at standse naturens tilbagegang.

Danmark har fortsat vigtige og unikke naturområder og et varieret kulturlandskab, men samfundets aktiviteter lægger et stort pres på naturen og biodiversiteten. Danmark er hjemsted for omkring 30.000 arter →

Foto: Bo Normander

Danmark er hjemsted for ca. 30.000 forskellige arter af planter, dyr og svampe. Af 5.656 undersøgte arter er 29% rødlistede.

fordelt på planter, dyr og svampe. Indtil nu er 5.656 arter blevet vurderet efter internationale rødlistekriterier, og 29 % af arterne er blevet rødlistede, dvs. de er i risiko for at forsvinde.

I forhold til vores nabolande er Danmark et tæt befolket land med en stor andel af landbrug og bebyggelse og relativt små andele med lysåben natur og skov. Selv om skovarealet er øget fra ca. 10 til 12 % af Danmarks areal, er det stadig lidt i forhold til de 32 og 54 %, der er i henholdsvis Tyskland og Sverige. Til gengæld har Danmark en lang kystlinje med store lavvandede områder og mange kystlandskaber, der giver plads til en unik natur.

Skovene vokser – engene går tilbage

Skovene rummer den største artsrigdom, formentlig over halvdelen af de 30.000 danske arter – og også de fleste truede arter. Der er blevet plantet mere skov gennem de sidste 20 år. Det er sket efter, at Folketinget i 1989 vedtog, at det danske skovareal skal fordobles over 80-100 år. Skovrejsningen ændrer dog ikke på, at de danske skove er præget af relativt ung produktionssskov med få gamle træer og meget lidt dødt ved. Omkring 7 % af de danske skove fremtræder i dag som urørt skov, men kun 1,6 % er direkte udlagt eller fredet som urørt skov.

Arealet af enge, overdrev, hede, moser, klitter og anden lysåben natur er faldet med en fjerdedel fra 1965 til 2000, hvor den seneste opgørelse stammer fra. Samtidig trues de tilbageværende arealer af nedfald af kvælstof fra luften og ophør af græsning og høslæt –

begge dele leder mod en tilgroning. To tredjedele af de lysåbne naturtyper har ugunstig bevaringsstatus.

Endelig står det også skidt til med naturen i de 62 % af vores areal som dyrkes af landbruget. Den samlede bestand af 22 fugle fra agerlandet er gået tilbage med 36 % siden 1990. Af de større pattedyr er haren gået stærkt tilbage siden 1970, mens rådyret er i fremgang.

Mindre næring til vandet

Siden 1987 har de danske vandmiljøplaner ført til et fald i belastningen med næringsstoffer fra landbrug og spildevand. Sammen med en mere skånsom pleje af vandløbene har det ført til forbedringer i vores søer og åer. Forekomsten af den mest følsomme smådyrsfauna i danske vandløb er således steget med 23 % mellem 2000 og 2007. I søerne er der sket et fald i koncentrationen af fosfor og vandets klarhed er blevet bedre. Selv om der således er en bedring at spore, har mange søer og vandløb dog stadig en dårlig tilstand.

Også i havet er der sket et fald i tilførslen af næringsstoffer. Alligevel er der fortsat iltvindsproblemer, og mangfoldigheden af bunddyr i de danske farvande er faldet siden 1990'erne.

Miljøet påvirker danskernes sundhed

På trods af en række positive udviklinger – fx er udledningen til luften af bly, cadmium og kviksølv reduceret markant i de seneste par årtier – dokumenterer overvågningsprogrammer, at vi fortsat udsættes for en række sundhedsskadelige miljøpåvirkninger.

Nogle af de væsentligste sundhedspåvirkninger i Danmark knytter sig til luftforurening og anvendelse af skadelige kemiske stoffer. Trafikken er en af de store udfordringer, når det gælder påvirkning af befolkningens sundhed, både pga. luftforurening og støj. Det anslås, at ca. 3.400 danskere om året dør før tid som følge af luftforurening med partikler fra trafikken.

Luftforurening bidrager også til forværning af en række sygdomme som astma, al-

lergi og hjerte-kar-sygdomme. Eksempelvis er forekomsten af astma og allergiske luftvejs sygdomme fordoblet blandt danskerne inden for de seneste 20-30 år. Seks procent af alle voksne danskere lider i dag af astma, og hver femte har en luftvejsallergi.

Siden år 2000 er EUs grænseværdier for nitrogendioxid (NO₂) og partikler (PM₁₀) blevet overskredet adskillige gange flere steder i landet. Især har NO₂ overskredet grænseværdien i trafikerede gader i København, Aarhus og Aalborg. Danmark overholder derimod grænseværdierne for øvrige luftforurenende stoffer: SO₂, CO, ozon, benzen, tjærestoffer (PAH'er) og tungmetaller. Effektiv røggasrensning på kraftværkerne, udfasning af bly i benzin og påbud om katalysatorer på biler er blandt årsagerne til denne udvikling.

Farlig kemi i tusinde produkter

Brugen af kemiske stoffer, der anvendes i de tusindvis af forskellige produkter, der er på markedet, er omfattende, og skadelig kemi er årsag til en række sundhedseffekter som allergi, hormonforstyrrelser og stigning i bryst- og prostatakræft. Brugen af kemiske stoffer med hormonforstyrrende egenskaber – fx plastblødgørere som ftalater og bromerede flammehæmmere – er mistænkt for at bidrage til udvikling af visse kræftformer, og at sædkvaliteten hos danske mænd er faldet med ca. 50 % siden 1950'erne. Undersøgelser viser, at miljøgifte som PCB, klorholdige pesticider og dioxiner fortsat kan måles i modermælken, men indholdet er faldende. På ti år er indholdet af dioxin i danske kvinders modermælk faldet med 38 %.

bo@normander.dk

Læs mere på www.naturogmiljoe.dmu.dk

Rapporten består af: Del A: En tværgående analyse af naturens og miljøets tilstand i Danmark – set i globalt perspektiv. Del B: Et opslagsværk med indikatorbaseret information om naturens og miljøets tilstand.

Fotos: Christian Ege

Postkort fra Hviderusland

NGO-træf. Christian Ege, der er formand for Det Økologiske Råd, fortæller her om indtryk fra et interessant samarbejde med NGO'er fra Rusland og Hviderusland.

Det Økologiske Råd deltog i 2009 i et projekt i Hviderusland og Rusland, som skulle øge og opkvalificere NGO'ers viden om kemikalier. Det gav os samtidig en unik lejlighed til at høre om arbejdsvilkårene for miljøfolk i de to lande. Vi var fire, der kørte kurset – to fra Lithauen, én fra Estland og så mig – og derudover 16 deltagere. De fleste talte dårligt eller slet ikke engelsk – så det hele kørte med simultanoversættelse mellem engelsk og russisk. Kurset bestod af tre gange to dages træning med oplæg og gruppearbejde. Det var spændende at opleve NGO'erne fra de to lande, som vi ellers sjældent møder. Deltagerne var en blandet gruppe. Der var en del lærere, som gerne ville have ideer til undervisning af børn om kemikalier. Der var en Greenpeace-aktivist fra St. Petersburg og én der arbejdede for et kemi-firma langt ovre i Sibirien – i Krasnojarsk-region tæt på Mongoliet.

Deltagerne blev opfordret til at komme med ideer til aktiviteter, som de kunne gennemføre efter kurset. Der kom bl.a. forslag om at arbejde for legetøj uden farlig kemi og opsamling af farligt affald fra industrier.

Minsk' søjler

Den sidste træning foregik i Minsk i Hviderusland i november 2009. Jeg var spændt på at opleve stedet. Mine forventninger var ikke høje. Hviderusland kaldes ofte for "Europas sidste diktatur" pga. præsident Lukashenkos styre. Jeg har dog netop hørt, at styret har blødt en anelse op i forhold til at tillade en opposition – så det er måske snarere nu er på linie med Rusland – men stadig langt fra vestlig demokrati-standard. Jeg fik kun lejlighed til at besøge hovedstaden Minsk, som overraskede mig positivt. Der er gjort meget ud af at sætte byen i stand, og den fremstår pæn og velholdt. Måske ikke ligefrem en arkitektonisk perle, men det springer i øjnene, at der er søjler overalt – utroligt mange bygninger er beklædt med søjler – fritstående eller indbygget i murene. Det er en del af Stalin-arkitekturen – som jeg ellers mest forbandt med trøstesløse firkantede grå betonklodser. Man kan mene, hvad man vil om de mange søjler, men kedeligt er det ikke! Midt under en af byens centrale pladser er bygget et stort underjordisk butikscenter. Det har ikke været billigt.

Skattejagt på gifttromler

En af vores guider i Minsk, Pavel fortalte, at han om sommeren deltager i miljøsommerlejr for unge. De unge bliver indkvarteret i telte et sted uden for byen. En af aktiviteterne er en slags skattejagt. Men de nøjes ikke med at lægge poster ud, som vi er vant til. De unge opfordres til at lede efter gamle kemikalietromler, som er efterladt i naturen. De får beskrevet, hvad de skal lede efter og bliver så

sendt ud for at spørge lokalbefolkningen, om de har set efterladte kemikalietromler. Tromlerne, som blev anvendt under Sovjet-tiden, ligger spredt i miljøet. Sidste år fandt de faktisk en tromle, som det lykkedes dem at bjerge og få afleveret til destruktion.

'Årstiderne' i Hviderusland

Vi mødte også Dimitrey, som arbejder for økologisk jordbrug i Center of Environmental Solutions (CES). Der er stadig mange kollektivbrug i Hviderusland, som under Sovjet-tiden – og her hjælper det ikke at foreslå overgang til økologisk produktion! Kollektivbrugene får ordre oppefra om, hvad de skal dyrke – som i "de gode gamle dage"! Men der findes også private selvstændige landmænd, også økologiske. De økologiske landmænd kan dog ikke afsætte deres produkter i butikkerne, da der ikke findes en mærkningsordning eller et kontrolsystem, som kan sikre, at forbrugerne faktisk får det, de betaler for.

Det problem har de 13 økologiske avlere sammen med CES løst ved, at de kører de økologiske varer i lastbiler ud til kunderne i form af frugt- og grøntkasser. Det ligner jo Årstiderne – bare i mindre skala – interessant at opleve at der findes noget sådant i Hviderusland!

christian@ecocouncil.dk

Projektet var finansieret af Nordisk Ministerråd. Vi forbereder nu en ansøgning om et nyt projekt i Hviderusland.

Vores valg – sådan løser vi klimakrisen

Anmeldt af Claus Wilhelmsen, Global Økologi

Til forskel fra sin forrige bog, DVD og det medfølgende klimaroad show: *En ubehagelig sandhed*, der havde karakter af diagnose, er Al Gores nye bog *Vores valg* helbredelsen.

Vores valg kredser om, hvordan vi mennesker kan redde os ud af vores selvskabte klimakrise. Ambitionsniveauet er højt, og Gore mener i al beskedenhed selv at anviser løsninger på, hvordan vi klarer 3-4 klimakriser, og da vi som bekendt kun behøver at løse én, er der rigeligt at tage af!

Empirien til bogen, og altså til løsningerne, har Gore fået ved at afholde mere end 30 topmøder med deltagelse af førende eksperter fra hele verden og ved en række personlige møder med andre førende eksperter. *Vores valg* er dog på ingen måde universitær, men en letlæselig, pædagogisk og gennemillustreret bog. Det er, som andre anmeldere også har påpeget, imponerende, hvordan Gore formår at formidle svært tilgængeligt naturvidenskabeligt stof.

Det unikke ved bogen er dog, ifølge Gore selv, at de mest effektive løsninger vi har til rådighed i dag nu er samlet ét sted. Vores

valg er dog mere end det. Bogen skal mest af alt inspirere til handling, og den skal ruske op i os, så vi får viljen til at handle sammen i fællesskab. Gore er ikke blind for, at der ikke er noget kollektivt 'vi' som menneskehed betragtet, og at der er magt og interesser, der arbejder imod den hurtige løsning, som Gore finder belæg for både er mulig og ønskelig. Til trods herfor er målet alligevel at appellere til, at vi (ind)ser det som vores fælles valg at gøre noget, for "...hvis du vil gå langt, gå sammen" som et afrikansk ord-sprog lyder i Gores bog.

Kritisk i forhold til bogen og apropos vores gamle GØ tema om befolkningsvækstens rolle i klimakrisen. Her er Gore af den, efter undertegnede holdning, noget naive opfattelse, at vi her ser en spirende succeshistorie (om end i slow motion) udfolde sig. Det ser ifølge Gore ud til, at vi vil stabilisere os på ca. 9 mia. mennesker i midten af dette århundrede og at vi når i mål med at få udbredt skolegang for unge piger, givet social og politisk myndighed til kvinder, nedsat årsagerne til børnedødelighed samt øget mulighederne for kvinder til selv at bestemme, hvor mange børn de vil have og hvornår!

Uden at påstå, at emnet er tabuiseret, er det påfaldende, at Gore udover dette kun i bogen fokuserer på enten, hvordan vi får nedsat forbruget, eller ved hjælp af tekniske løsninger minimeret de miljøsikker, vi forårsager. Den tredje løsning og åbenlyse kilde til vores selvskabte krise er antallet af mennesker, og her må en del af løsningen være en langt mere gennemtænkt og proaktiv befolkningspolitik, i al

sin forskellighed verden rundt.

Denne kommentar/kritik skal dog ikke fjerne indtrykket af en meget anbefalelsesværdig bog, som jeg lige afslutningsvis skal nævne også indeholder et godt kapitel om, hvordan måden vi tænker på både indeholder en stor del af udfordringen og løsningen til, hvordan vi vælger at handle på vor tids største krise. Forsøger vi at løse krisen med den samme tro på det rationelle menneske og den instrumentelle fornuft, som har skabt den, eller bliver vi mere nuancerede i vores tilgang og ser, at der skal mere end fornuftsbaseeret analyse, tal, sandsynligheder og statistik til at ændre på vanens stærke magt. Det, Gore foreslår, er kollektivt langsigtede mål baseret på fælles værdier, som vi stræber efter i årtier, generationer endog i århundreder. Det gode liv som målestok hinsides forbrugerismen.

Al Gore: *Vores valg*. Sådan løser vi klimakrisen. Informations forlag. 2009.

Verdens tilstand 2010

Anmeldt af Niels Henrik Hooge, Global Økologi

Mange ville have troet, at det var umuligt for Worldwatch Institute at overgå sidste års klimarapport, der udgjorde en uundværlig guide til COP15. Men instituttet bril-

lerer med en ny rapport – *2010 State of the World, Transforming Cultures* – der kan blive en lige så nødvendig guide til tiden efter COP15.

I en lang række artikler, der på én gang er dybdeborende og bredt informerende, anviser bogen veje imod en mere bæredygtig samfundsmode. Dens udgangspunkt er, at vi hviler i kulturelle systemer, der former os på en sådan måde, at de kulturelle normer, symboler, værdier og traditioner, som vi vokser op med, bliver 'naturlige'. At forhindre økologisk kollaps af den menneskelige civilisation kræver derfor en altomfattende forvandling af de dominerende kulturmønstre, som forkaster forbrugerismen.

I stedet må der skabes nye kulturelle strukturer, der fokuserer på bæredygtighed. Samtidigt vil en ny opfattelse af, hvad der er naturligt, materialisere sig, der implicerer, at individuelle og samfundsmæssige valg i langt mindre grad belaster eller endnu bedre – genopretter – planetens økologiske systemer.

Selvom vejen væk fra forbrugersamfundet er lang og snørklet, kan den godt tilbagelægges på forholdsvist kort tid: Udgangspunktet er, at vi bygger videre på traditioner, der udgør et restituerende element i forhold til økologiske systemer, samtidigt med, at de gradvist fornyes. Religionsudøvelse, uddannelse og opdragelse, virksomheds- og fødevarerkultur, kulturinstitutioner, arbejdsliv, markedsøkonomi og medier er alle dele af denne odysse.

Eftersom artiklerne næsten alle er tankevækkende og relevante, er det svært at fremhæve nogle på

bekostning af andre. Interessant er påvisningen af, at alle organiserede religioner indeholder bæredygtige elementer, og at ritualer og tabuer kan sætte miljømæssige grænser. Måske særligt betydningsfulde er artiklerne om uddannelsessystemets nye opgave: Fremme af bæredygtig kultur i skoleundervisningen og økologisk skolemad samt en introduktion af miljø og bæredygtighed i de højere uddannelser.

Også det økologiske landbrug og erhvervslivets virksomhedskultur tematiseres. Ikke uventet argumenteres der for, at arbejdslivet gøres mere bæredygtigt og for udviklingen af mere præcise parametre for velfærd. Der må sættes mere på de sociale entreprenører, sikkerhedspolitik skal udbygges til også at beskytte essentielle økologiske systemer; i sundhedssektoren må sygdomsforebyggelse prioriteres højere end symptombekæmpelse og miljøhensyn skal integreres i al lovgivning. Også medierne må bruges bedre og befolkningen inspireres til at forstå, at der kan gøres mere med færre ressourcer.

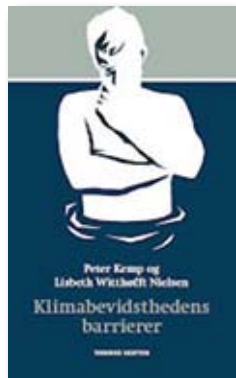
Hvis alle artiklernes pointer om postkonsumentensamfundet skal sammenfattes til et enkelt ord, er det *tilbagevækst* ('de-growth').

Bogen er i enhver henseende anbefalelsesværdig. Balancen mellem det systematiske overblik og de mange praktiske visioner gør den til oplysende læsning for alle, der ønsker at vide, hvor vi bevæger os hen i de kommende årtier.

Worldwatch Institute, 2010 State of the World, Transforming Cultures From Consumerism to Sustainability. 262 s., 19.95 USD. Washington DC 2010

Klimabevidsthedens barrierer

Anmeldt af Niels Henrik Hooge,
Global Økologi

Det er ikke nok videnskabeligt at identificere de negative følger af klimaforandringerne, den enkelte borger må også motiveres til at handle positivt. Det er i korthed budskabet i de to teologers, Peter Kems og Lisbeth Witthøfft Nielsens bog, *Klimabevidsthedens barrierer*.

De tager udgangspunkt i Paulus' berømte sætning – ”det gode, som jeg vil, det gør jeg ikke, og det onde, som jeg ikke vil, det gør jeg” – og plæderer for forskning i, hvordan befolkningen oplever miljø- og klimaproblemerne, og hvad der forhindrer den enkelte i at handle. Disse barrierer er enten af fysisk eller psykisk karakter: De fysiske udspringer af klimaforandringernes usynlighed og kompleksitet og afvises ofte som trivielle, men har ikke desto mindre enorm betydning, fordi de spiller ind i den måde, hvorpå vi opfatter den globale opvarmning.

De psykiske barrierer, dvs. vores ideer om os selv og naturen, er om muligt endnu mere blokerende for en ansvarlighed. Disse be-

skrives som fatalisme eller 'skæbnetetro', kortsynethed og kompleksitet om egen ubetydelighed.

Hvor overvindelse af de fysiske barrierer består i mere viden og erkendelse om klimaets fysik, kræver overvindelse af de psykiske barrierer ikke blot øget indsigt i, hvordan mennesker oplever dem og hvilken indflydelse, de har på vores dagligliv, den fordrer tillige en klarlæggelse af alle relevante argumenter og hvilke institutionelle ændringer, der skal til, for at miljøansvarlig-

heden får passende rammer.

De svar, som de to forfattere giver, opfatter de dog kun som en 'filosofisk indledning' til en mere forskning. Bogen er interessant og velskrevet og kan anbefales de, der ønsker svar på, hvorfor det går så langsomt med at implementere de nødvendige klimapolitiske forholdsregler i dagligdagen. Forfatterne har taget et helt igennem relevant og nødvendigt emne op.

Peter Kemp og Lisbeth Witthøfft Nielsen. *Klimabevidsthedens barrierer*. 112 s., 185 kr. Tiderne Skifter 2009

FRA FORLAGET KLIM

VINDKRAFT- EVENTYRET

“ Et eventyr om folkelige miljøbevægelser, forskeres og fabrikanter vilje til at skabe en selvstændig energiforsyning. ”

“ Konflikter, sejre og nederlag. Bud på økologiske og økonomiske kriseløsninger. ”

“ Bogen er et gennemresearchet og veldokumenteret indlæg i debatten om klimakrisen og fattigdomsproblemerne. ”

175,-

(INCL. FORSENDELSE)

TILBUD KUN GÆLDENDE VED DIREKTE HENVENDELSE TIL FORLAGET

NY TJØRNEGADE 19 • DK-8200 ÅRHUS N • TLF.: 8610 3700
E-MAIL: BESTILLINGER@KLIM.DK • WWW.KLIM.DK

Margot Wahlström videregav Svend Auken prisen til Det Økologiske Råd. Vi takker!

Miljøpris til Det Økologiske Råd

I december 2009 modtog **Margot Wahlström**, afgående svensk EU-kommissær Svend Auken Prisen på 10.000 kr. Beløbet videregav hun i januar 2010 til Det Økologiske Råd.

Problemer med tilmelding!

OBS! Kender du folk som har forsøgt at melde sig ind i DØR eller tilmelde sig nyhedsbrevet fra midt i november til midt i januar?

I forbindelse med omlægning af vores hjemmeside fik vi i november et nyt webhotel til hjemmesiden. Uheldigvis har vi først i januar opdaget, at den nye udbyder har en anden sikkerhedsopsætning end den tidligere – det betyder, at vi ikke har modtaget tilmeldinger fra vores hjemmeside. Og hvad værre er – tilmeldingerne er gået helt tabt!

Hvis du kender til venner eller bekendte, som har forsøgt det – og stadig ikke har hørt fra os, så må vi desværre bede dem om at gøre det igen. Det er nu muligt at melde sig ind via hjemmesiden igen.

Vi beklager meget disse problemer!

Grønne Job er oversat til engelsk.

Kan downloades her: www.ecocouncil.dk/english/archive/2009/091109_green_job.pdf

Nyt hæfte om miljø

Hjælper det på miljøet, når det bliver dyrere at forurene? Vi gennemgår afgifter inden for bl.a. trafik, landbrug og byggeri og viser, hvordan man kunne omlægge afgifterne til gavn for miljøet. Hæftet er bl.a. beregnet til undervisning på gymnasietrinet. Rigt illustreret m. arbejdsopgaver, fakta, grafer og baggrund. Gratis (dog porto og et ekspeditionsgebyr på 10 kr). Udkommer sidst i februar.

Farlig kemi? Du har ret til viden!

Det Økologiske Råd beskriver skadelige kemikalier i forbrugerprodukter og hvordan de foruren vores miljø. Men forbrugeren har fået ny "ret til viden": Hvordan du kan bruge den til et bedre valg? – til at påvirke producenter til at fremstille ufarlige produkter og til at opmuntre lovgivere til at forbedre REACH kemikalieloven? Folderen indeholder en modeltekst til et brev, som forbrugere kan anvende og anbefalinger for videre læsning og handling. Udarbejdet af Health and Environment Alliance (HEAL). Oversat af Det Økologiske Råd, november 2009.

Støt Det Økologiske Råd

Det Økologiske Råd er en medlemsforening med en uafhængig bestyrelse. Foreningen blev stiftet i 1991, fordi mange var utilfredse med, at 'Det Økonomiske Råd' – som er på finansloven – ikke beskæftigede sig med natur og miljø – det ville vi råde bod på. Mange tror fejlagtigt, at vi er et offentligt nedsat organ – det er vi ikke! – og siden 2002 har vi ikke modtaget offentlig støtte. I dag lever vi af støttebidrag, medlemsindtægter og projektmidler fra fonde.

På vores nye hjemmeside www.ecocouncil.dk (se også bagsiden) får du et nemt overblik over støttemulighederne:

Medlemmer – (295 kr/år, dog kun 175 kr for stud., arbejdsløse og pensionister). Herunder også kollektive medlemmer.

Støttebidrag – enkeltbidrag eller flere, det er dit valg. Beløbet kan trækkes fra når det overstiger 500 kr.

Gavebrev – du binder dig med et valgbart beløb for mindst 10 år. Du kan trække det hele fra.

Konto i Merkur Bank – almindelig opsparingskonto, hvor Merkur hvert år donerer 1,5 procent af indestændet til Det Økologiske Råd.

Arv og testamente – Du kan nu downloade vores Arve-folder, eller få den tilsendt ved at ringe på tlf.: 33150977 eller maile til info@ecocouncil.dk

Download folderen fra vores hjemmeside eller bestil den gratis.

www.ecocouncil.dk/download/reach_folder.pdf

Konference om brændeovne
Mandag d. 15 marts på Christiansborg.

Program og tilmelding, se:
www.ecocouncil.dk

Kan bæredygtig udvikling forenes med økonomisk vækst?

Offentligt møde, onsdag d. 28. april kl. 15-17.30 i Pressen – Politikens Hus, Rådhuspladsen 37, Kbh.

Mød den kendte tyske miljøforsker prof. *Wolfgang Sachs*, Wuppertal-instituttet, samt prof. *Jesper Jespersen*, Roskilde Universitetscenter.

Generalforsamling Onsdag d. 28. april kl. 18 i Pressen – Politikens Hus.

Dagsorden:

1. Velkomst og valg af dirigent og referent
2. Formalia
3. Beretninger fra formanden samt Global Økologi.
4. Fremlæggelse af regnskab og budget.
5. Ideer til det videre arbejde, herunder arbejdsgrupper, samt evt. øvrige forslag fra medlemmerne
6. Forhøjelse af kontingent
7. Ændring af vedtægterne
8. Valg til bestyrelsen
9. Evt.

Der kommer forslag fra bestyrelsen om forhøjelse af kontingent til 345 kr, dog 200 kr for studerende, arbejdsløse og pensionister. Kontingentet har ikke været forhøjet i mange år.

Der foreslås også ændring i vedtægterne: I §4, stk. 5 tilføjes: navne på kandidater til bestyrelsen skal være sekretariatet i hænde senest 1 uge før generalforsamlingen.

Her på siden ses et udpluk af Det Økologiske Råds publikationer. En fuldstændig liste kan ses på www.ecocouncil.dk.

De fleste publikationer kan gratis downloades.

Ved køb af klassesæt gives normalt 33% rabat.

Ekspeditionsgebyr og porto tillægges prisen. Bestilling på tlf: 3315 0977.

NY Boligformer, livsstil og ressourceforbrug

En ny og revideret udgave af 'Boligformer – forbrug af energi, transport og vand', 2006. I hæftet kædes

ressourceforbrug i form af varme, el og vand sammen med boligformer og livsstil. Man kan også læse om syv familiers forbrug. Til undervisning på gymnasie-HF-niveau – med elevopgaver, faktabokse, grafer m.v. samt til andre interesserede. Gratis.

NY Kommunernes muligheder – energi og klima.

Hvordan kan kommunerne spare på energi og udledning af CO2? En lang række forslag, fra små løsninger

som skift til sparepærer til langsigtede energirenoveringer og mere utraditionelle som belønning af kreativitet og samarbejde på klima- og energiområdet. Gratis.

Den globale opvarmning

Hæfte om den globale klimakrise. Få viden om den historiske udvikling på klimaområdet, om konsekvenser for os og for folk i ulandene og om klimapolitik i EU såvel som FN's Kyotoaftale. Vi sætter også fokus på hvordan klimaforandringer stoppes – og på hvad der specielt kan gøres i Danmark. Til undervisning i gymnasiet. 20 kr./stk., 10 kr./stk. ved klassesæt.

Energieffektivt byggeri – Vidensgrundlag for partnerskabet EnergiBYG

Lang baggrundsrapport – 102 s. Rapporten analyserer rammebetingelser og fremlægger en lang række forslag

til mulige markedspotentialer for energieffektivisering af eksisterende bygninger.

Forkortet udgave på 41 s. – er en forkortet udgave af den lange baggrundsrapport. Arbejdet er også udgivet som **Pixi-bog**. Primært som grundlag for workshop for interesserede virksomheder. Alle dele er udgivet marts 2009 og findes kun i elektronisk form.

Trafikkens Forurening

Om trafikken sundheds- og miljøskadelige forurening. Hæftet beskriver forureningen, og hvilke tekniske

og lovgivningsmæssige muligheder der er for at løse den. Hæfte, 32 sider, december 2008. Findes i såvel trykt som elektronisk form.

Se mere på www.ecocouncil.dk

Afsender
Global Økologi
c/o Det Økologiske Råd
Blegdamsvej 4B
2200 København N

Det Økologiske Råd får ny hjemmeside!

Det Økologiske Råd lancerer i marts en ny hjemmeside på www.ecocouncil.dk. Hjemmesiden har fået et mere tidssvarende udseende og er opdateret med den seneste viden om foreningen og vores arbejdsområder.

For eksempel er det nu nemt at finde ud af, hvordan man bedst støtter foreningen, ligesom man hurtigt får et overblik over hvem vi er, og hvad vores kernekompetencer består i.

Fra forsiden kan man klikke direkte på et emne, man ønsker at vide mere om, fx byggeri & bolig. Her kan man finde artikler, publikationer, pressemeddelelser og anden viden, som for eksempel andre temaer der knytter sig til byggeri & bolig.

Hjemmesiden har som noget nyt fået magasinet *Global Økologi* indarbejdet på sitet, hvorfra du kan hente artikler fra bladet.

MELD DIG IND I DET ØKOLOGISKE RÅD!

På den nye hjemmeside er det naturligvis nemt at melde sig ind: Gå ind under 'Medlemskab' og vælg hvilken type medlemskab du ønsker.

Et almindeligt medlemskab koster **295 kr/år** og du modtager *Global Økologi* fire gange årligt. For studerende, ledige og pensionister dog kun **175 kr/år**.

Det er også muligt at vælge abonnement på *Global Økologi* alene, til samme pris. Flere kan dele et abonnement med rabat, ligesom firmaer og offentlige institutioner kan vælge et kollektivt medlemskab.